

B A N T A M C L A S S I C

SHERLOCK HOLMES

The Complete Novels and Stories

Volume II

SIR ARTHUR
CONAN DOYLE

With an Introduction by Loren D. Estleman

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

Tragedija u Birlstoneu

PRVO POGLAVLJE

Upozorenje

- Gotovo sam pomislio... - počeo sam.

- Na vašem mjestu upravo to bih i učinio - prekide me Sherlock Holmes nestrpljivo.

Iako moje strpljenje nema granica, priznajem da me je Holmesova sarkastična primjedba ozlovoljila.

- Pa, Holmes, nekada ste zaista teški - rekoh mrko. Bio je previše zaokupljen svojim mislima a da bi obratio pažnju na moje riječi.

Oslonio se na ruku i - s još ne-taknutim doručkom ispred sebe - pažljivo proučavao komadić papira što ga je upravo izvadio iz kuverte. Tad je uzeo kuvertu, podigao je prema svjetlu i pažljivo ispitivao sa svih strana.

- Rukopis je Porlockov - rekao je zamišljeno. - U to ne sumnjam, iako sam ga vidio samo dvaput. Slovo »e« ima mu zaista osebujan završetak. Ali, tada se zacijelo dogodilo nešto zaista značajno. Premda je govorio više samom sebi nego meni, zagolican znatiželjom, što su je njegove riječi potakle, moje zlovolje u tren nestade.

- Tko je Porlock? - upitao sam.

- Porlock je nom de plume, znak raspoznavanja ali, iza njega stoji prepređena i teško uhvatljiva ličnost. U jednom pismu otvoreno mi je priznao da mu to nije pravo ime, ali je napomenuo da mu ne pokušavam ući u trag, jer mi to u tom milijunskom gradu i tako ne bi uspelo. Porlock je, sam po sebi, beznačajan. Njegova važnost izlazi iz veze s jednom značajnom ličnošću. Zamislite morskog psa u društvu morskog psa ili šakala kako slijedi lava da biste dobili pravu sliku o ništavnosti prvog, odnosno moći drugog. Ne

samomoći, Wastone, nego velike pokvarenosti. A eto, to je ono što mene zanima. Čuli ste već da sam spominjao profesora Moriartvja? - Kriminalca iz znanstvenih krugova koji je poznati među lupežima...

- Zaboga, Wastone - promrmlja Holmes prijekorno.

- Htio sam reći da nije poznat javnosti.

- To je već bolje, znatno bolje - poviče Holmes. - Posve neočekivano kod vas se javlja žica lukavog humora od kojeg ću se morati pričuvati. Ali, nazvati Moriartvja kriminalcem, u očima zakona je kleveta, uvreda časti. I eto, u tom upravo i jest sva veličina i čudesnost te neobične pojave. Najveći spletkar svih vremena, uvijek tamo gdje je zlodjelo na pomolu, mozak podzemlja - mozak koji je mogao mijenjati sudbine naroda. Eto, takav je Moriartv. Ali, on je istovremeno tako daleko od svake sumnje, tako imun na svaku kritiku, tako sposoban u poslovima, a skroman u očima javnosti da bi zbog riječi što ste ih netom izrekli na sudu bez teškoća dobio proces s odštetom za povredu časti, najmanje u visini vaše godišnje mirovine. Pa, zar on nije slavni autor »Dinamike Asteroda« - knjige što se izdigla u takove visine čiste matematike da se nije našao čovjek koji bi je prikazao u naučnoj štampi. Zar takova čovjeka oklevetali? Vi biste iz tog izišli kao »brbljavi doktor«, a Moriartv kao »oklevetani profesor«. Pa on je, Wastone, genij. Ali, ako me neka ništarija ne spriječi, i naš će dan doći, Wastone.

- Neka i to doživim! - uskliknuli iskreno. - Ali, maločas ste govorili o Porlocku.

- Ah, da. Dakle, takozvani Porlock samo je karika u lancu. Iskreno govoreći, Porlock i nije baš tako čvrsta karika. Koliko sam mogao ocijeniti, on je jedina napuklina u tom lancu.

- Ali nije li lanac upravo najjači tamo gdje se najslabije drži?

- Odlično, Wastone. Zato Porlock i jest tako značajan. Nekoliko puta pružio mi je neobično korisne informacije, to korisnije što su pomogle da se zločin predvidi i tako spriječi. U tome ga je vodio

urođeni osjećaj za pravedno, a ne može se zanemariti i povremeno, zaobilaznim putovima, poslana desetača. Uvjeren sam kako je i ova poruka, kad bismo je samo znali odgonetnuti, upravo takve prirode. Opet je Holmes rasprostro papir na svom još praznom tanjuru. Ustao sam, i nagnuvši se preko njegova ramena, buljio u zagonetnu poruku koja je glasila:

534 C2 127 36 31 4 17 21 41

Douglas 109 293 537 Birlstone 26 Birlstone 9127 171

- Što vi, Holmes, mislite o tome?
- Zacijelo to je pokušaj da nam se prenese tajna po-ruka.
- Ali kakva korist od šifrirane poruke bez šifre?
- Ovaj put nikakva.
- Zašto »ovaj put«?
- Zato što postoje mnogobrojne šifre što ih čitam isto tako lako kao i lažne oglase u rubrici »Nestali«. Takva nerafinirana sredstva samo zabavljaju um, ali ga ne zamaraju. Ali, ovo je drugo. Vjerojatno se tiče riječi na određenoj stranici neke knjige. No, dok ne saznam naslov knjige i stranicu, bespomoćan sam.
- Ali, zašto onda »Douglas« i »Birlstone«?
- Pa, vjerojatno zbog toga što tih riječi nije bilo na spomenutoj stranici.
- Nije li mogao označiti knjigu?
- Vjerojatno bi vas vaša oštroomnost, koja, uostalom, resi i ostale vaše sunarodnjake, kao i urođena lukavost, spriječila da poruku i šifru objelodanite u istom pismu. Zakaže li nešto, propali ste. Ovako, i pismo s porukom i ono sa šifrom mora poći po zlu, pa da sve propadne. Svakog časa očekujem drugi obilazak poštara i bio bih više nego iznenađen kad ne bi stiglo pismo s daljnjim obavijestima ili, što je još vjerojatnije, svezak na koji se ovi brojevi odnose.

Uskoro se pokazalo kako je Holmesovo zaključivanje bilo točno. Došao je Billy sa pismom što smo ga očekivali.

- Isti rukopis - opazi Holmes, otvarajući kuvertu. - I još potpisano - dodao je uzbuđenim glasom dok ga je otvarao.

čelo mu se smračilo kad je očima preletio sadržaj.- Loše vijesti.

Bojim se, Watsone, da su nam sve nade propale. Samo da se Porlocku ništa ne dogodi.

»Poštovani gospodine Holmes. Napuštam ovaj slučaj. Previše je opasan. On sumnja u mene. Sve činjenice to potvrđuju. Posve neočekivano došao je k meni, upravo kad sam bio napisao adresu na pismo u kojem sam vam namjeravao poslati šifru. Uspio sam ga na vrijeme prekriti. Da ga je vidio, bojim se da bih se loše proveo. Ali čitam mu sumnju u očima. Molim Vas spalite poruku koja Vam više i tako ne koristi.

Fred Porlock«

Holmes je neko vrijeme sjedio, gužvajući pismo među prstima i mršteći se gledao u vatru.

- Uostalom - reče napokon - možda u tom i nema istine. Vjerojatno je riječ o nečistoj savjesti. Znajući da je izdajnik, učinilo mu se da čita optužbu u očima onog drugog.

- Onaj drugi je, pretpostavljam, profesor Moriarty?

- Glavom! Kad bilo tko iz te sredine govori o »Njemu«, zna se o kome je riječ. Postoji samo jedan »On« za sve njih.

- Ali, što on može učiniti?

- Hm. To je veliko pitanje. Kad vam je protivnik jedan od najvećih umova Evrope, sa svim mračnim silama iza sebe, mogućnosti su bezbrojne. Nesumnjivo, naš prijatelj Porlock na smrt je preplašen. Samo pogledajte rukopis na poruci i onaj na kuverti, koji je napisao prije zlokobna posjeta. Dok je onaj na kuverti odlučan i jasan, drugi je jedva čitljiv.

- Zašto li je pisao? Mogao je jednostavno dići ruke od svega.

- Bojao se da ću se raspitivati za njega i tako mu samo donijeti neprilike.

- Vjerojatno - rekoh. - Naravno - podigao sam prvu poruku i netremice je promatrao - strašna je spoznaja da vam je neka važna tajna tu ispred nosa, a da je izvan ljudske moći proniknuti u nju. Sherlock Holmes odgurne svoj netaknuti doručak i zapali lulu, vjernog prijatelja svojih najdubljih razmišljanja.
- Pitam se! - reče naslonivši se na stolac buljeći u strop. - Možda je nešto izbjeglo vašem makijavelističkom duhu. Ra/motrimo problem još jednom. Porlockova poruka upućuje nas na neku knjigu. To će nam biti polazna točka.
- Prilično nejasna.
- Pokušajmo je rasvijetliti. Što se više udubljujem, čini mi se manje nedokučiva. Kakve sve podatke imamo o knjizi?
- Nikakve!
- Pa, nije baš tako. Šifrirana poruka počinje brojem 534, zar ne? Neka nam radna hipoteza bude kako je to broj stranice koje se tiče šifra. Dakle, zacijelo je riječ o velikoj knjizi, a to je već nešto za početak. Što još znamo o toj velikoj knjizi? Drugi je znak C2. Što mislite da znači C2, Wat-sone?
- Bez sumnje, drugo poglavlje.
- Teško! Vjerujem kako se slažete sa mnom da je uz broj stranice, broj poglavlja? suvišan. Osim toga, ako je strana 534 tek u drugom poglavlju, duljina prvog zaista bi bila nepodnošljiva.
- Stupac! - povikao sam.
- Sjajno Watsone, sjajno. Jutros vam je duh zaista iskričav. Uvjeren sam da je riječ upravo u stupcu. Dakle, već zamišljamo velik svezak, štampan u dva stupca, od kojih je svaki podulji jer je jedna riječ u poruci označena brojem 293. Mislite li da je to najdalje dokle smo zdravom logikom mogli stići?
- Bojim se da je tako.
- Nepravedni ste prema sebi. Još samo jedna iskrica, samo još jedna. Da se radilo o neuobičajenoj knjizi, sigurno bi mi je bio poslao. Umjesto toga, namjeravao mi je, prije no što su mu planovi bili onemogućeni, poslati šifru u pismu. Tako piše i u poruci. To

sugerira da se radi o knjizi za koju je bio siguran da je i ja imam. Vjerojatno je to knjiga što se može naći gotovo u svakoj kući.

- To zvuči prilično vjerojatno.

- Tako smo suzili polje istraživanja na veliku knjigu, štampanu u dva stupca i u svakodnevnoj upotrebi.

- Biblija! - viknuh pobjednosno.

Dobro Watsone, dobro. Ali, ako mi dopustite, ne posve dobro - jer to je, vjerojatno, posljednja knjiga što bi se mogla naći nadohvat ruke Moriartjevju suradniku. Osim toga, izdanja Svetog pisma tako su mnogobrojna da je teško povjerovati kako dva izdanja imaju jednako numerirane stranice. Riječ je, vjerojatno, o standardnoj knjizi. Porlock je siguran da se njegova strana 534 podudara s mojom.

- Ali malo je takvih knjiga.

- Točno. I u tome je naš spas. Dakle, standardna knjiga, prisutna gotovo u svakom domu.

- Bradshavv!

- Tu su teškoće. Rječnik Bradshawa sažet je i ograničen. Izbor riječi teško bi poslužio za slanje općenite poruke. Tu ćemo knjigu eliminirati. Iz istih razloga ni rječnik ne dolazi u obzir. Što nam još ostaje?

- Almanah!

- Odlično, Watsone! Uvjeren sad da ste pogodili u pravo mjesto. Almanah! Pogledajmo zahtjeve Whitakereva almanaha. U općoj je upotrebi. Ima potreban broj stranica. Štampan je u dva stupca. Iako je u početku prilično štur, prema kraju postaje opširniji.

- Dohvatio je jedan primjerak sa svog stola. - Evo stranice 534, drugi stupac. Mnogo toga, kao što vidim, o trgovini i prirodnim bogatstvima Britanske Indije. Watsone, bilježite riječi. Broj 13 je »Mahratta«. Početak koji ne obećava mnogo. Broj 127 »Vlada«, koja, ako ništa drugo, ima nekog smisla, iako je prilično irelevantna i nama i Moriartjevju. A sad, pokušajmo ponovo. Što to Mahratta

vlada čini? Na žalost! Slijedeća je ri-je-r »svinjska dlaka«. Propali smo Watsone! Gotovo je.

Iako je njegov ton bio šaljiv, guste, namrštene obrve govornice su o njegovu razočaranju i ljutnji. Sjedio sam nesretan i bespomoćan, buljeći u vatru. Dugu tišinu prekine iznenadan Holmesov uzvik. Skočio je prema ormaru i uzeo drugi, u žuto ukoričen svezak.

- To je kazna za preveliku pedantnost. Budući da je sedmi januar, mi smo tražili u novom almanahu. Vjerojatnije je da je Porlock sročio svoju poruku prema starom. On bi nas na to, vjerojatno, upozorio. A sad da vidimo što nam

sprema stranica 534. Broj 13 »Postoji«, to već više obećava - Holmesove oči sjale su od uzbuđenja, a njegovi tanki prsti grčili su se dok je brojio riječi: »opasnost«. Ha! Ha! Sjajno! Zapišite Watsone!

- Postoji opasnost - može se - dogoditi - uskoro. Tad imamo ime »Douglas« - bogat - provincija - sada - u - Birlstone - kuća - Birlstone - uvjerenost - hitno. Eto, Watsone! Što sad mislite o rezultatima zdrava rasuđivanja? Kad bismo kod prodavača mogli kupiti lovorov vijenac, odmah bih Billa poslao po jedan.

Zurio sam u čudnu poruku što sam napisao na bloku na koljenu, po redu kako ju je dešifrirao.

- Kakav čudan i smušen način izražavanja mišljenja - rekao sam.

- Naprotiv! Mislim da je on to odlično učinio - reče Holmes. - Kad u jednom jedinom stupcu tražite riječi s kojima valja izraziti poruku, teško je naći sve što želite. Nešto morate prepustiti inteligenciji onog koji čita. Sadržaj je savršeno jasan. Neko zlodjelo upereno je protiv Douglasa, bogata plemića. »Uvjerenost« je bila najbliže što je mogao naći za »uvjeren sam« - da je hitno. To je rezultat i mora se priznati da je to bila stručna analiza.

Holmes je, kao svaki pravi umjetnik, uživao u svom djelu, pa čak i onda kad je u sebi duboko tugovao, jer je uspjeh bio ispod cilja kojem je težio. Još se smješкао svom uspjehu, kad Bili otvori vrata i pusti u sobu MacDonalda iz Scotland Yarda. Bili su to prvi dani potkraj osamdesetih godina, kad je Alec MacDonald bio još daleko

od nacionalne slave. Iako mlad detektiv, u njega su se polagale velike nade, jer se istakao u nekoliko povjerenih mu slučajeva. Njegova visoka koščata pojava odavala je fizičku snagu, a velika lubanja i duboko usađene bistre oči govorile su, ništa manje rječito, o jegovu iskričavom duhu. Bio je šutljiv, pedantan i uporan. U govoru mu se osjećao aberdinski naglasak. Holmes mu je već dvaput pomogao, a njemu samom, kao pravom sladokuscu, dovoljna je nagrada bila intelektualan užitek rješavanja problema. Zbog toga ga je MacDonald duboko poštovao i divio mu se, a to je i pokazivao, pozivajući ga kad god bi iskrsla neka teškoća.

Osrednjost ne priznaje autoritete, ali

talent odmah prepoznaje genija, a MacDonald je bio dovoljno nadaren za svoju profesiju da bi mogao shvatiti kako nije sramota potražiti pomoć od nekoga tko je poznat širom Evrope po detektivskim sposobnostima i iskustvu. Holmes nije bio posebno sklon prijateljstvima, ali krupni Škot bio mu je pomalo slabost.

- Nešto ste uranili, gospodine Mac - pozdravi ga. - Bojim se da vaša prisutnost ne najavljuje ništa dobra.

- Mislim da bi više odgovaralo istini »nadam se«, umjesto »bojim se« - odgovori inspektor, uz svoj poznati osmi-jeh.

- Pa, možda će mi jedan gutljaj pomoći da istjeram ovu neugodnu hladnoću. - Ne, hvala neću zapaliti. Moram požuriti. Prvi trenuci poslije zločina dragocjeni su, a to uostalom, vi najbolje znate. Ali... ali__

Inspektor je naglo zastao, buljeći s neskrivenim čuđenjem u papir na stolu. Bila je to zagonetna poruka što sam je maločas bio zabilježio.

- Douglas! - mucao je. - Birlstone! što je ovo gospodine Holmes? čovječe, pa to je prava čarolija. Otkuda vam ova imena?

- To je šifra što smo je doktor Waston i ja upravo riješili, ali zar nešto sa imenima nije u redu?

Pogled što nam ga je inspektor uputio bio je pun nijemog zaprepaštenja.

- Ništa, osim što je gospodin Douglas iz Birlstonea noćas ubijen.

DRUGO POGLAVLJE

Razgovori gospodina Holmesa

Bio je to jedan od onih dramatičnih trenutaka zbog kojih je moj prijatelj Holmes živio. Bilo bi pretjerano reći da ga je ta zapanjujuća izjava šokirala, pa čak i uzбудila. Iako u njemu nije bilo ni tračka okrutnosti, s godinama je otvr-dnuo. Ipak, iako su mu emocije bile uspavane, intelektualna zapažanja ostala su izvanredno aktivna. Na njegovu licu nije bilo ni traga užasu koji je nakon te izjave mene obuzeo. Ono je, naprotiv, odražavalo sabranost i zainteresiranost kemičara koji promatra kako mu se u prezasićenoj otopini kristali slažu kao što je predviđeno.

- Izvanredno! - reče Holmes. - Upravo izvanredno!

- Vi niste iznenađeni?

- Zainteresiran, gospodine Mac, ali nikako iznenađen. Zašto bih bio iznenađen? Najprije primam anonimnu poruku iz krugova koji jamče njezinu važnost, s upozorenjem kako određenoj osobi prijeti opasnost. Nepun sat poslije toga saznajem da se opasnost materijalizirala i da je ta osoba mrtva. Sve me to neobično zanima, ali, kao što ste dobro zapazili, nisam iznenađen.

Holmes u nekoliko kratkih rečenica objasni inspektoru činjenice u vezi s pismom i šifrom. MacDonald je sjedio s bradom u rukama, a guste žute obrve bile su mu zamišljeno skupljene.

- Moram jutros poći u Birlstone - reče MacDonald - i došao sam zamoliti vas i vašeg prijatelja da pođete sa mnom. Ali, nakon onog što sam čuo, možda bismo prije trebali obaviti posao u Londonu.

- Ne slažem se u tome s vama - reče Holmes.

- Do vraga, Holmes! - poviče inspektor. - Za dan--dva sve novine bit će pune misterije iz Birlstonea. Ali pitam vas kakva je to misterija, ako je u Londonu čovjek koji je zločin prorekao prije no

što se dogodilo. Valja ga jednostavno uhvatiti, a dalje će se sve samo razvijati.

- Bez sumnje, gospodine Mac. Ali, kako bismo mi uhvatili tzv. Porlocka?

MacDonald okrene pismo šio mu ga je Holmes predao.

- Bačeno je na pošti u Cambervellu. To nam baš mnogo ne pomaže. Ime je, i sami kažete, izmišljeno. Slaba točka za početak.

Nego, niste li spominjali kako ste mu slali novac?

- Da, dvaput.

- A kako?

- Na poštu u Camberwellu.

- Jeste li se ikad potrudili da saznate tko ih je podigao?

- Ne.

Inspektor je bio iskreno iznenađen, čak zapanjen.

- Ali zašto ne?

- Zato što držim riječ. Obećao sam mu već nakon prvog pisma kako mu neću pokušati ući u trag.

- Mislite da netko stoji iza njega?

- Ja to znam.

- Profesor kojeg ste maločas spomenuli?

- Točno.

Inspektor MacDonald se nasmiješi i pogleda prema meni zatreptavši kapcima.

- Ne tajim, gospodine Holmes, da mi u Centralnoj policiji mislimo kako vi znate više o Profesoru. I ja sam se malo raspitao. Po svemu sudeći, on je neobično poštovan, učen i nadaren čovjek.

- Drago mi je da ste stigli tako daleko da mu priznajte nadarenost.

- Čovječe, ne možete mu to zanijekati. Kad sam čuo vaš stav, odlučio sam da ga posjetim. Razgovarali smo o pomrčini Sunca - ni sam ne znam kako smo došli na tu temu - a on je izvadio fenjerić i globus i u času mi sve razjasnio. Posudio mi je knjigu, ali priznajem da prelazi moje sposobnosti shvaćanja, iako se mogu pohvaliti solidnom aberdinskom naobrazbom. S uskim licem, sijedom kosom

i dostojanstvenim načinom govora, bio bi izvanredan svećenik. Kad mi je na rastanku stavio ruku na rame, bio je to kao očevo blagoslov prije no što se uputite u neprijateljski, okrutni svijet.

Holmes se smijuljio i trljao ruke.

- Odlično! - govorio je. - Odlično! Recite mi dragi prijatelju, da li je taj ugodni i dirljivi dijalog tekao u Profesorovoj radnoj sobi?

- Da.

- Lijepa soba, zar ne?

- Zaista ugodna prostorija, gospodine Holmes.

- Jeste li sjedili ispred radnog stola?

- Baš tako.

- Sunce vam je udaralo u oči, a njegovo je lice bilo u sjeni?

- Pa, bila je večer, ali sjećam se kako je svjetlo bilo okrenuto prema meni.

- Da li ste uočili sliku iznad Profesorove glave?

- Malo što izmakne mom oku, gospodine Holmes. To je vaša škola. Da, vidio sam sliku: mlada žena, s glavom u rukama i pogledom u stranu.

- To je djelo Jean Baptiste Greuzea.

Inspektor se trudio da pokaže kako ga sve to zanima.

- Jean Baptiste Greuze - nastavi Holmes, i zavalio se duboko u fotelju - bio je francuski umjetnik koji je stvarao punom stvaralačkom snagom između 1750. i 1800. Moderna kritika samo je potvrdila visoko mišljenje o njegovim djelima što su ga imali njegovi suvremenici.

Inspektorova je pažnja odlutala.

- Ne bismo li radije - počeo je.

- To upravo i činimo - prekine ga Holmes. - Sve što sam rekao u uskoj je vezi s događajem koji vi nazivate misterijom Birlstonea. Zapravo, to mu je gotovo okosnica.

MacDonald se nasmiješi i molećivo me pogleda.

- čini mi se da za mene prebrzo mislite. Ovdje - ondje ostavljate praznine što ih ne uspijevam premostiti. Odakle sad veza između tog pokojnog slikara i afere u Birlstoneu?

- Svaki je detalj važan za detektiva - opazi Holmes. - Čak i obična činjenica da je 1865. Greuzeova slika »La Jeune Fille a l'agneau« na rasprodaji u Portalisu postigla cijenu četiri tisuće funti, može vas navesti na razmišljanje.

Bilo je jasno da se upravo to i dogodilo. Inspektor se ozbiljno zainteresirao.

- Samo da vas podsjetim - nastavio je Holmes - da se Profesorova plaća može utvrditi u nekoliko pouzdanih knjiga. Iznosi 700 godišnje.

- Kako je onda mogao kupiti...

- Upravo to. Kako je mogao?

- Pa, to je fantastično - reče inspektor zamišljeno. - Nastavite, Holmes. Upravo uživam.

Holmes se nasmiješi. Uvijek mu je godilo nepatvoreno, iskreno divljenje - bila je to značajka istinskog umjetnika.

- A Birlstone? - upita.

- Imamo vremena - reče inspektor, pogledavši na sat. - Kola su pred vratima, a do Victorije nam ne treba više od dvadeset minuta. A što se tiče te slike, ako se ne varam. Vi rekoste kako se nikad niste upoznali s Profesorom.

- Ne, nisam.

- Pa, kako mu onda poznajete stan?

- A, to je nešto drugo. Bio sam tamo tri puta, dvaput sam ga čekao pod raznim izgovorima i otišao prije no što se pojavio. Jedanput - pa to teško da mogu povjeriti detektivu. Prilikom posljednjeg posjeta na brzinu sam mu pregledao papire, a rezultati su bili posve neočekivani.

- Našli ste nešto kompromitirajuće?

- Apsolutno ništa. To me je zapanjilo. Međutim, sad ste shvatili ulogu slike. Ta činjenica jasno pokazuje da je on bogat čovjek. Kako

je stekao bogatstvo? Nije oženjen. Mlađi brat mu je šef stanice na zapadu Engleske. Za profesuru dobiva 700 godišnje. A ipak posjeduje djelo Greuzea.

- I?

- Zaključak je jasan.

- Hoćete reći kako ima velike prihode i da do njih dolazi nezakonito.

- Točno. Razumije se da imam i drugih razloga koji me na to navode. Stotinu sitnih niti vode do središta mreže u kojem u zasjedi vreba otrovna, nepokretna kreatura. Spomenuo sam Greuzea samo zato što stavlja cijeli predmet u okvir Vaših zapažanja.

- Priznajem, gospodine Holmes, da je sve što ste rekli neobično interesantno. Više nego interesantno, izvanredno. Ali da ipak nešto razjasnimo. Da li se radi o krivotvorenju novca, provalama, prijevarama? Odakle novac?

- Jeste li čitali o Jonathanu Wildu?

- Pa, ime mi je poznato. Netko iz romana, zar ne? Baš mi nije stalo do detektiva u romanima. To su mladići kojima sve polazi za rukom, a nikad ne vidite kako. Stvar inspiracije, ali ne pravog posla.

- Jonathan Wild nije bio detektiv, pogotovo ne iz romana. Bio je glasoviti kriminalac koji je živio u prošlom stoljeću, oko 1750.

- Tad za mene nije bitno. Ja sam praktičan čovjek.

- Gospodine Mac, najpraktičnije bi bilo zatvoriti se tri mjeseca i čitati anale zločina dvanaest sati dnevno. Sve se vrti u krugu, čak i Profesor Moriarty. Jonathan Wild bio je sakrivena snaga londonskih kriminalaca kojima je prodavao svoj um i ideje organizacije uz 15 posto provizije. Kolo se okreće. Sve se već dogodilo i opet će se dogoditi. Kazat ću vam nešto o Moriartvu što će vas, možda, zanimati.

- Vi ćete me sigurno zainteresirati.

- Slučajno znam tko je glavna karika u lancu kojem je na jednom kraju taj po zlu pošao Napoleon, a na drugom stotinu razočaranih boraca, džepara, ucjenjivača, varalica na kartama i niz drugih

kriminalaca. Šef štaba mu je pukovnik Sebastian Moran, isto tako dobro čuvan i neuhvatljiv kao što je i on. Što mislite kolika mu je plaća?

- To bih volio čuti.

- Šest tisuća godišnje. Toliko mu plaća za um, držeći se američkog poslovnog principa. Saznao sam to slučajno.

Toliko ne dobiva ni predsjednik vlade. To vam daje predodžbu o njegovim prihodima i razini na kojoj djeluje. Odlučio sam provjeriti neke od njegovih čekova. Obične čekove kojima plaća kućne račune. Bili su ispunjeni na šest različitih banaka. Kako vam se to sviđa?

- čudno, zaista čudno. I što iz toga zaključujete?

- Kako ne želi da se priča o njegovu bogatstvu. Nitko ne smije znati koliko stvarno posjeduje. Ne sumnjam u to da ima najmanje dvadeset bankovnih računa, vjerojatno s glavninom u inozemstvu, u Deutsche Bank ili Credit Lyon-nais. Kad budete imali godinu-dvije slobodne, posvetite ih slučaju Moriartv.

Kako je razgovor napredovao, MacDonald se sve više udubljivao u predmet. Sad ga je njegov praktični školski duh vratio na bit stvari.

- Pustimo sad to - reče Mac. - Vi ste nas svojim interesantnim anegdotama, gospodine Holmes, odvratili od glavne teme. Tu je interesantna samo vaša izjava o vezi Profesora i zločina. To proizlazi iz upozorenja što ste ga dobili od Porlocka. Mislite li da možemo, iz praktičnih razloga, dalje nagađati?

- Možemo pretpostaviti motive zločina. Koliko razabi-rem iz vaših primjedbi, to je posve nerazjašnjiv zločin. Ako i pretpostavimo kako su naše slutnje o uzroku zločina točne, još su moguća dva motiva. Prije svega moram vam reći da Moriartv upravlja svojim ljudima željeznom rukom. Tu vlada vojnička disciplina. U njegovu zakoniku samo je jedna kazna: Smrt! Možemo pretpostaviti da je ubijeni muškarac, taj Douglas, čiju je zlu sudbinu unaprijed znao jedan od podređenih, na neki način izdao šefa. Kazna je izvršena i uskoro će za to svi saznati, ako zbog ničeg drugog, a ono zato da bi ih se zastrašilo.

- To je jedna pretpostavka, gospodine Holmes.
 - Druga je mogućnost da je Moriarty isplanirao ubojstvo prilikom nekog »posla«.
 - Da li je bilo pljačke?
 - Ne, koliko znam.
 - Pljačka bi govorila u prilog drugoj hipotezi, a protiv prve. Možda je Moriarty trebao da organizira pljačku uz obećanje da će podijeliti plijen ili su mu unaprijed platili da je organizira. Ali, bez obzira na to koja je pretpostavka točna, u Birlstoneu moramo potražiti rješenje. Poznajem svog čovjeka i suviše dobro da bih pomislio kako je ostavio trag koji bi nas doveo do njega.
 - Pa onda, pođimo u Birlstone! - poviče Mac Donald, skočivši sa stolice. - Eto, kasnije je no što sam mislio. Gospodo, najkasnije za petnaest minuta budete spremni!
 - Za nas je to i previše - reče Holmes, skoči sa stolice i požuri da presvuče kućni kaput.
 - Na putu do tamo, gospodine Mac, budete dobri pa mi sve ispričajte.
- »Sve« nije bilo baš mnogo, ali dovoljno da nas uvjeri kako je riječ o predmetu što zahtijeva sudjelovanje iskusna stručnjaka. Holmes je sav sjao, te trgao svoje mršave ruke dok je slušao šturu, ali značajne podatke o zločinu. Za nama je bilo nekoliko besplodnih tjedana i ovdje se napokon našlo nešto što zaslužuje pažnju dostojnu Holmesa, njegovih izvanrednih sposobnosti i izrazita talenta koji mu u besposlici postaje opterećenje. Njegov britki um otupio bi i zarđao kad ga ne bi naprezao. Oči su mu sjale, blijedi obrazi dobiše neki topliji ton, a cijelo mu je živo lice sjalo nekim unutrašnjim sjajem kad je pozvan na suradnju. U kolima se nagnuo naprijed i pažljivo slušao kratki prikaz problema koji nas je očekivao u Sussexu. Inspektor se i sam oslanjao, kao što nam reče, na kratki, na brzinu napisan izvještaj, što ga je to jutro dobio ranom poštom. White Mason, lokalni policajac, bio mu je osobni prijatelj, tako da je MacDonald bio odmah obaviješten, što se ne događa kad policija iz

provincije traži pomoć Scotland Yarda. Obično se radi o nekom starom tragu kad se u pomoć poziva stručnjak iz londonskog Scotland Yarda.

»Poštovani inspektore«, počinjalo je pismo što nam ga je upravo čitao, »u priloženoj kuverti je službeni poziv kojim zahtijevamo Vaše usluge. Ovo je pismo za Vas osobno. Brzobjavno mi javite kojim vlakom stižete u Birlstone, pa ću Vas dočekati ja ili netko od mojih suradnika ako u tom času budem zauzet. Taj slučaj za stručnjaka je prava poslastica. Zato ne odugovlačite s polaskom. Ako Vam uspije, dovedite i gospodina Holmesa, jer to je upravo nešto za njega. Kad ne bi bilo lesa, čovjek bi pomislio da se radi o dobro izreži-ranoj predstavi. Na časnu riječ, za sladokusca to je pravi zalogaj«.

- Čini mi se da je Vaš prijatelj bistar mladić - opazi Holmes.
- Da, po mom sudu, White Mason vrlo je sposoban čovjek.
- Ima li još nešto?
- Jedino to kako ćemo sve ostalo čuti kad se nađemo.
- Kako ste onda saznali da se radi o užasnom ubojstvu?
- Iz priloženog službenog izvještaja. Riječ užasan nije upotrijebljena. To nije priznati službeni termin. Spomenuto je da je zadobio teške rane na glavi iz puške. Ubojstvo se zbilo oko ponoći prošle noći. Do sada još nitko nije uhapšen jer je slučaj prilično nejasan. To je za sada, gospodine Holmes, sve.
- Pa, onda, s vašim dopuštenjem, i ostanimo na tome, gospodine Mac. Prokletstvo naše profesije u napasti je da stvaramo preuranjene zaključke. Za sada, samo su dvije stvari sigurne: veliki pokretač mračnih sila u Londonu i mrtvac u Sussexu. To je nit koju ćemo slijediti.

TREĆE POGLAVLJE

Tragedija u Birlstoneu

A sad ću na čas zanemariti svoju malenkost i opisati vam događaje što su se zbili prije no što smo stupili na scenu, i to upotrijebivši

činjenice do kojih smo došli kasnije. Samo tako, čitalac će moći pravilno ocijeniti krivce događaja i neobičan ambijent u koji ih je sudbina bacila.

Selo Birlstone je malo, drevno mjesto, na sjevernoj granici pokrajine Sussex. Živopisne kuće, građene od drveta i opeke, usko zbijene jedna uz drugu, stoljećima se nisu mijenjale, ali u posljednjim godinama živopisnost i položaj mjesta privukli su mnoge imućne ljude čije vile sad izviruju iz okolnih šuma. Po mišljenju stanovnika, te šume krajnji su ogranci velike VVealdske šume što se prorjeđuje do sjevernih kredovitih duna. Otvorene su i nove trgovine da zadovolje potrebe sve većeg broja stanovnika, tako da već postoje planovi da Birlstone, iz drevnog seoca, preraste u moderan grad. To je centar velikog područja, jer je Tunbrid-ge Wells, najbliže veće mjesto, udaljeno desetak milja istočno, preko granice Kenta.

Oko pola milje izvan grada, u starom parku poznatom po golemim bukvama, stari je dvorac Birlstone. Dio tog drevnog zdanja datira još iz vremena prvog križarskog rata, kad je Hugo de Capus dao sagraditi tvrđavu nasred imanja, što mu ga je darovao Red King. Tvrđavu je 1543. uništila vatra, a poneki zagaravljeni kamen temeljac poslužio je u gradnji kurije što se u doba Jakova I uzdigla na ruševinama feudalnog dvorca. Dvorac s mnogim zabatima i malim prozorima, sa staklima, rezanim u obliku dijamanta, nije se od početka 17. stoljeća promijenio. Dvostruki opkop opasavao je dvorac i štitio ratoborne vlasnike od neprijatelja. Kasnije se vanjski jarak isušio i služi kao povrtnjak, a unutrašnji je još bio širok oko 40 stopa, no dubina mu je jedva nekoliko stopa. Natapala ga je rječica što je otjecala, tako da voda, iako mutna, nikad nije bila zagađena. Prozori u prizemlju bili su jedva stopu iznad vode. Jedini prilaz dvorcu bio je preko mosta, čiji su lanci i čekrci već davno zardali ili su se slomili. Međutim, posljednji stanovnici dvorca s karakterističnom energijom sve su to popravili, i pokretni most ne samo da se mogao spuštati nego se zaista svake večeri dizao,

odnosno ujutro spuštao. I tako se dvorac, obnavljajući običaje iz drevnih feudalnih vremena, noću pretvarao u otok. Činjenica što je neposredno vezana uz događaje koji će uskoro zaokupiti pažnju cijele javnosti.

Kuća je nekoliko godina bila bez stanara i već je prijetila opasnost da potpuno propadne i pretvori se u slikovitu ruševinu, kad je dobila novog vlasnika. Obitelj se sastojala od dva člana, Johna Douglasa i njegove supruge. John Douglas bio je naočit muškarac - vanjstinom i karakterom, jakih vilica, markantna lica, presjeda brka, oštih sivih očiju i mišićava, snažna tijela koje nije izgubilo ništa od snage i aktivnosti mladosti premda mu je bilo preko 50 godina. Bio je vedar i srdačan sa svima, ali nekako krut u vladanju, što je odavalo njegovo porijeklo u odnosu prema plemićkom društvu Sussexa. No, iako su ga njegovi obrazovaniji susjedi gledali nekako radoznavo i sumnjičavo, među mještanima ubrzo je postao vrlo popularan. Tome su svakako pridonijeli i velikodušni prilozi u dobrotvorne svrhe kao i prisutnost na kućnim koncertima i zabavama na kojima je uvijek bio spreman, svojim bogatim tenorom otpjevati melodiju i time zadužiti okupljeno društvo. Doimao se kao čovjek koji nema problema s novcem a govorkalo se kako ga je stekao na zlatnim poljima Kalifornije. U razgovoru ni on, ni njegova supruga nisu krili da je velik dio života proveo u Americi. Dobar dojam što ga je stekao velikodušnošću i demokratskim vladanjem, bio je pojačan i njegovim preziranjem svake opasnosti. Iako loš jahač, pojavljivao se na svakom lovačkom skupu i u čvrstoj odluci da se drži na konju, doživljavao je upravo nevjerojatne padove. Prilikom vatre u župnom dvoru istakao se upravo ludom hrabrošću kad je ponovo ušao u zgradu, koju su već vatrogasci napustili, da bi spasio imovinu. I tako je John Douglas, za pet godina, stekao naklonost i poštovanje stanovnika Birlstonea.

I njegova je supruga bila omiljena među onima koji su je poznavali, iako su, po starom engleskom običaju, posjetoci kod stranca, koji

tek što se doselio, bili rijetki. Nju to, čini se, nije mučilo, jer je živjela povučeno zato-što joj je to godilo i što je, po svemu sudeći, bila zaokupljena suprugom i dužnostima domaćice. Znalo se da je Engleskinja koja je upoznala Douglasa, u to vrijeme udovca, u Londonu. Bila je prekrasna mlada žena - visoka, vitka i tamna, dvadesetak godina mlađa od supruga. No, ta razlika u godinama nije mutila sreću njihova bračnog života. Ipak, neki koji su ih dobro poznavali opažali su, kako nije bilo-apsolutnog povjerenja među njima, ili je žena namjerno šutjela kad je bila riječ o prošlosti njena supruga ili, što je bilo vjerojatnije, nije o njoj mnogo znala. Pažljivim promatračima nisu izmakli ni znaci živčane napetosti što su se ponekad javljale kod gospođe Douglas, posebno ako je njen suprug kasnio više nego što je bilo uobičajeno. U monotonom provincijskom gradiću u kojem se sva govorkanja pozdravljaju, ta slabost gospodarice dvorca nije prošla nezapaženo, a u vrijeme događaja o kojima je riječ, poprimila je specifično značenje. Postojao je još netko čiji je boravak na dvorcu istina bio privremen, ali njegova prisutnost za vrijeme neobičnih zbivanja, o kojima će sada biti riječi, nije bila zanemariva. Bio je to Cecil James Barker iz Hales Lodgea, Hampstead.. Njegova visoka, kratka pojava bila je dobro poznata stanovnicima, jer je James bio čest i dobro došao gost u dvorcu. Bio je zapažen posebno zato što je bio jedini prijatelj iz one nepoznate Douglasove prošlosti koji se pojavio u Birlstoneu. Barker je nesumnjivo bio Englez, ali se iz ponekih njegovih izjava naslućivalo kako je upoznao Douglasa u Americi, te da njihovo prijateljstvo datira još iz tog vremena. Bio je, isto tako imućan i poznat kao uvjereni neženja. Bio je nešto mlađi od Douglasa; moglo mu je biti četrdeset i pet. Bio je visok, uspravna držanja, širokih ramena, s licem boksača, gustih crnih obrva i parom crnih očiju kojima bi lako, i bez pomoći svojih snažnih ruku, prokrčio sebi put kroz neprijateljsku gomilu. Niti je jašio niti se bavio lovom već je provodio dane lunjajući, s lulom u ustima, selom, ili se vozio po prekrasnoj okolini s domaćinom, odnosno u njegovoj odsutnosti, s

domaćicom. »Ležeran gospodin, široke ruke« rekao je za njega domar Ames. »Ali, priznajem, ne bih mu se volio zamjeriti«. Bio je srdačan i intiman s Douglasom, ali je, isto tako, bio neobično prijateljski naklonjen i njegovoj supruzi, zbog čega je, nerijetko Douglas bio zlovoljan. To čak ni posluzi nije promaklo. Dakle, takva je bila treća osoba koja se našla u dvorcu kad se dogodio zločin. Što se tiče • ostalih stanovnika tog starog zdanja bit će dovoljno izdvojiti uvijek ozbiljnog, čestitog i neobično sposobnog Amesa kao i gospođu Allen, jedru i vedru ženu, koja je domaćici pomagala u kućanskim poslovima. Još je bilo šestero članova posluge u kući, ali oni nemaju nikakove veze s događajem što se zbio te kobne noći 6. januara.

Prvi znak za uzbunu stigao je u mjesnu policijsku stanicu, u kojoj je u tom času na dužnosti bio narednik Wilson, u 11,15. Uzbuđeni gospodin Barker dotrčao je do vrata i objesio se o zvono. Jedva hvatajući dah, obavijestio je narednika kako se u dvorcu dogodila tragedija; gospodin Douglas bio je ubijen. Požurio je natrag, a samo nekoliko minuta kasnije, kad je obavijestio mjesne vlasti da je nešto ozbiljno na pomolu, slijedio ga je policajac koji je na mjesto događaja stigao nešto poslije ponoći. Most je bio spušten, prozori osvijetljeni, a u cijeloj kući bila je opća zbrka i pometnja. Posluga, blijeda od straha, zbila se u predsoblju na čelu s prestrašenim domarom koji je u do vratku kršio ruke. Činilo se da je Cecil Barker gospodar situacije. Otvorio je vrata najbliža ulazu i pozvao narednika da ga slijedi. U tom času već je stigao gospodin Wood, žustar i sposoban liječnik opće prakse iz sela. Trojica muškaraca uđoše zajedno u fatalnu prostoriju, a od užasa izbezumljeni domar u stopu ih je slijedio, zatvorivši vrata za sobom da poštedi poslugu jeziva prizora.

Mrtvac je ležao na leđima, raširenih udova. Preko njegove košulje prebačen je bio ružičasti kućni ogrtač. Na bosim nogama su mu bile papuče. Doktor klekne uz les, osjetivši ga ručnom svjetiljkom što se našla na stolu. I samo letimičan pogled na žrtvu jasno je

pokazivao kako je prisutnost liječnika suvišna. Čovjek je bio jezivo unakažen. Na grudima mu je ležalo neobično oružje, dvocjevka, kojoj je cijev bila prepiljena tridesetak centimetara iznad okidača. Bilo je vidljivo da je bila ispaljena iz neposredne blizine, tako da je naboj gotovo raznio glavu žrtve. Obarači su bili spojeni, tako da bi im simultana vatra bila što razornija.

Mjesni policajac bio je uznemiren i napet zbog silne odgovornosti što ga je tako neočekivano snašla.

- Ništa nećemo dirati dok ne stignu moji pretpostavljeni - reče promuklim glasom, užasnuto buljeći u izmasakri-ranu glavu.

- Do sada nitko nije ništa dirao - reče Cecil Barker. - Za to ja odgovaram. Sve je ostavljeno onako kako sam našao.

- Kad je to bilo? - Narednik izvadi notes.

- U 23.30 sati. Nisam se još ni skinuo. Sjedio sam uz vatru u spavaćoj sobi kad začuh prasak. Nije bio suviše jak - kao da je bio prigušen. Potrčao sam dolje. Jedva da je prošlo 30 sekundi od pucnja do mog dolaska.

- Da li su vrata bila otvorena?

- Da. Jadni Douglas ležao je kao što vidite. Svijeća iz njegove spavaće sobe gorjela je na stolu. Zapalio sam svjetiljku nešto kasnije.

- Jeste li koga vidjeli?

- Ne. Čuo sam gospođu Douglas kako silazi niz stepenice i istrčao van kako bih je spriječio da vidi tu užasnu sliku. Gospođa Allen, domaćica, došla je i odvela je. Tada je došao i Ames, pa smo skupa požurili natrag u sobu.

- Kako sam čuo, most je noću podignut.

- Da, tek sam ga ja spustio.

- Pa, kako je onda ubojica mogao umaći? To ne dolazi u obzir.

Gospodin Douglas zacijelo se sam ubio.

To smo i mi u prvom času pomislili. Ali gledajte - Barker povuče u stranu zastor i pokaza do kraja otvoren prozor. - Pogledajte ovo. - Držao je nisko svjetiljku i osvjetljavao mrlju od krvi koja kao da je

nastala od otisaka čizme na drvenom pragu prozora. - Netko je, vjerojatno pri izlasku, tu stao nogom.

- Hoćete reći kako je netko pregazio jarak?

- Da.

- Dakle, ako ste vi stigli u sobu jedva pola minuta nakon zločina, ubojica je u tom času morao biti u vodi.

- Bez sumnje. Da sam bar odmah poletio k prozoru. Ali, zastor ga je skrivao i tako mi to uopće nije palo na pamet. Tada sam začuo korake gospođe Douglas i znao sam da je moram spriječiti da uđe u sobu. Bilo bi okrutno pustiti je.

- Zaista užasno - reče doktor, gledajući razmrskanu glavu i jezovite tragove. - Takve ozljede nisam vidio od sudara vlaka u Birlstoneu.

- Nego - poče opet narednik, čiji se spori seljački razum još borio s otvorenim prozorom - sve je to lijepo, ali pitam vas kako je zločinac ušao u kuću ako je most bio podignut?

- Na to ni mi ne znamo odgovora - reče Barker.

- Kad je most podignut?

- Oko 18 sati - reče Ames.

- Čuo sam - opet će narednik - da se obično podiže oko zalaska sunca, što bi u ovo doba godine bilo nešto prije, oko 16.30.

- Gospođa Douglas imala je goste na čaju - reče Ames - tako da sam ga digao poslije njihova odlaska.

- Dakle - reče narednik - ako je netko došao izvana morao je prijeći most prije 18 sati i čekati sakriven dok gospodine Douglas ne uđe u sobu.

- Upravo tako. Gospodin Douglas obilazio je cijelu kuću svake večeri prije nego što bi se povukao u svoju sobu da bi provjerio svjetla. To ga je dovelo i ovamo, čovjek ga

28

je čekao i ubio. Tad je pobjegao kroz prozor, zaboravivši pušku. To je moja interpretacija događaja, jer se samo tako sve uklapa.

Narednik podigne karticu - što je ležala na podu pokraj mrtvaca.

Tintom su bila našarana slova V. V. i broj 341.

- Što je to? - upita. Barker znatiželjno pogleda.

- Nisam to ni opazio. Zacijelo ju je ostavio ubojica.

- V. V. 341. Meni to ništa ne govori.

Narednik je okretao karticu svojim velikim prstima.

- V. V. su možda nečiji inicijali. Što ste to našli, doktore Wood?

Bio je to veliki čekić. Cecil pokaže na kutiju čavala na kaminu.

- Jučer je Douglas mijenjao neke slike. Vidio sam ga kako stoji na stolcu i namješta veliku sliku. Otuda čekić.

- Najbolje da ga stavimo na sag na kojem smo ga i našli - reče narednik, češući se zbunjeno po glavi.

- Mislim da je ovo slučaj za pametnije glave od moje. To je posao za londonsku policiju. - Podigao je ručnu svjetiljku i polako obišao sobu. - Hej! - poviče uzbuđeno, navlačeći zastor u stranu. - Kad su spuštene zastori?

- Kad smo upalili svjetiljke - reče domar. - Nešto poslije 16 sati.

- Nema dvojbe da se tu netko skrivao. - Spustio je svjetiljku i promatrao jasne tragove zaprljanih čizama u uglu. - Moram reći da ovo ide u prilog vašoj teoriji, gospodine Barker. Čini se da je čovjek ušao u kuću poslije 16 sati, kad su zastori već bili spuštene, a prije 18, odnosno prije no što je most dignut. Šmugnuo je u ovu sobu jer je baš na nju naletio. Kako nije našao pogodnije mjesto, sakrio se iza zastora. Do sada je sve jasno. Možda je to bio običan provalnik kojega je gospodin Douglas iznenadio, pa ga je ovaj ustrijelio prije nego što je pobjegao.

- Suglasan sam s vama - reče Barker. - Ali ne tratimo li dragocjeno vrijeme? Ne bismo li se trebali odmah dati za njim u potjeru prije no što nam umakne?

Narednik razmisli o prijedlogu.

- Vlaka prije šest sati ujutro nema, dakle vlakom ne može pobjeći. Ako se uputi cestom, u odijelu iz kojega se cijedi voda na sve strane, velika je vjerojatnost da će ga netko uhvatiti. U svakom slučaju, ja moram ostati ovdje dok me netko ne zamijeni. A što se vas tiče,

mislim kako je najbolje da se nitko ne miče ako jasno ne vidimo na čemu smo.

Doktor je uzeo svjetiljku i pažljivo ispitivao les.

- Kakav je ovo znak? - upita. - Nema li to veze sa zločinom?

Desna ruka mrtvaca bila je obnažena do lakta. Negdje na polovini podlaktice bio je neobičan smeđi crtež, trokut u krugu, čije su se konture reljefno isticale na tamnoj koži.

- To nije tetovirano - reče doktor piljeći kroz naočale. - Nikad nisam vidio nešto slično. Žigosali su ga kao što žigošu stoku. Ali kakvo je značenje žiga?

- Ne tvrdim da znam značenje - reče Cecil Baker - ali u ovih deset godina često sam viđao taj znak.

- I ja - reče domar. - Kad bi gospodar zasukao rukave, opazio bih znak i pitao se što li znači.

- Dakle, znak nema nikakve veze sa zločinom - reče narednik. - Ipak, sve mi je to čudno. Sve što se tiče tog slučaja je čudno, što je to sad?

Domar je zaprepašteno uzviknuo pokazavši na ispruženu ruku mrtvaca.

- Uzeli su mu vjenčani prsten! - dahtao je.

- Što!

- Da. Gospodar je zlatni vjenčani prsten uvijek nosio na malom prstu lijeve ruke. Prsten s neobrađenim kamenom bio je iznad njega, a uvijeni prsten u obliku zmije na trećem prstu. Tu su ova posljednja dva, a vjenčani je nestao.

- Da, to je točno - suglasi se Barker.

- Pokušavate li mi reći - počeo narednik - da je vjenčani prsten bio ispod?

- Uvijek!

- Dakle, taj je ubojica, ili bilo tko drugi, najprije skinuo prsten s neobrađenim kamenom, zatim vjenčani prsten, a onda opet prvi vratio na staro mjesto.

- Upravo tako.

Čestiti narednik odmahne glavom.

- Što prije londonska policija preuzme taj slučaj, to bolje. White Mason je bistar čovjek. Ni jedan lokalni slučaj nije za njega bio problem. Ubrzo će biti ovdje da nam pomogne. Ali, čini mi se da ćemo se prije nego što završimo, morati za pomoć obratiti Londonu. U svakom slučaju, nije me sram priznati da je ovo prevelik zalogaj za mene i meni slične.ČETVRTO POGLAVLJE

U tami

Na poziv narednika Wilsona iz Birlstonea, stigao je kolima u centralu u tri sata ujutro glavni detektiv za pokrajinu. Vlakom u 5.40 poslao je poruku u Scotland Yard, a u dvanaest sati bio je na stanici Birlstone očekujući nas. Gospodin White Mason bio je miran, spokojna izgleda u prostranom odijelu od tvida, rumena izbrijana lica bez brade i brkova, zbijena tijela i snažnih krivih nogu okićenih kožnim gamašama, tako da se više doimao kao sitni farmer, lugar u mirovini ili bilo tko drugi samo ne priznati i cijenjeni provincijski detektiv.

- Prava pravcata poslastica, gospodine MacDonald - ponavljao je White. - Novinari će se sjatiti kao muhe čim saznaju. Nadam se da ćemo završiti prije no što oni počnu svuda zabadati svoj nos i uništavati tragove. Koliko se sjedam, tako nešto nije se još dogodilo. Postoje neki detalji, gospodine Holmes, koji će vas sigurno dirnuti. A i vas, doktore Watstone, jer će i liječnici reći svoju prije nego što završimo taj slučaj. Soba vam je u Wastville Amersu. To je, na žalost, jedino raspoloživo prenoćište, ali kažu da je pri-.stojno i čisto. Dečko će vam ponijeti stvari. Ovuda gospodo. Taj detektiv iz Sussexa bio je zaista neobično živahan i ugodan. Za deset minuta svi smo pronašli sobe, a nešto kasnije već smo sjedili u lokalu u kojem nam je White, u grubim crtama, opisao događaje, o kojima je bilo riječi u prošlom poglavlju. MacDonald bi s vremena na vrijeme dao primjedbu, a Holmes je sjedio s izrazom iznenađenja i dužnog poštovanja, kao botaničar koji promatra rijetku i dragocjenu biljku.

- Izvanredno! - reče kad smo čuli cijelu priču. - Zaista izvanredno! Jedva da se sjećam slučaja u kojem je sve tako neuobičajeno.
- Nadao sam se da ćete to pomisliti, gospodine Holmes
- reče White zadovoljno. - Sad sam vam ispričao detalje do momenta kad sam preuzeo slučaj od narednika Wilsona jutros između tri i četiri. Moram priznati da sam vraški tjerao staro kljuse. Ali, kao što se pokazalo, nisam trebao toliko žuriti, jer ništa nisam odmah mogao poduzeti. Narednik Wilson već je utvrdio osnovne činjenice. Provjerio sam, razmotrio i dodao neke svoje.
- O kakvim je činjenicama riječ? - upita radoznalo Holmes.
- Pa, najprije sam pregledao čekić. U tome mi je pomogao doktor Wood. Nismo našli nikakvih tragova nasilja. Nadao sam se da se Douglas u obrani poslužio čekićem i ostavio neki trag prije no što ga je ispustio na prostirač. Ali nismo našli mrlju.
- Razumije se da to ništa ne dokazuje - opazi inspektor MacDonald.
- Mnogo puta počinjeno je ubojstvo čekićem bez ikakvih tragova na njemu.
- Upravo tako. To ne znači da nije bio upotrebljen. Ali, mogli su ostati tragovi, što bi nam mnogo pomoglo. Zapravo nije bilo tragova. Tada sam ispitao dvocjevku. Bila je nabijena krupnom sačmom i, kao što je narednik Wilson istakao, cijevi su bile povezane tako da bi se kod okidanja stražnjeg obarača obadvije cijevi praznile. Tko god je to namjestio, učinio je to zato što nije želio riskirati. Prepi-ljena puška bila je nešto duža od pola metra, te se mogla prenijeti i pod kaputom. Nema potpuna imena proizvođača, ali štampana slova »PEN« su u žlijebu između cijevi, a ostatak imena je na drugoj polovini.
- Veliko slovo »P« s točkom iznad, a zatim manja slova »E« i »N«.
- Točno.
- Pensilvanijska tvrtka za izradu lakog oružja, poznato američko poduzeće - reče Holmes.

White Mason gledao je mog prijatelja kao što mali seoski liječnik promatra poznata specijalista u Londonu koji jednom riječju rješava probleme što njega zbunjuju.

- To nam je od velike pomoći, gospodine Holmes. Nema sumnje da ste u pravu. Divno, upravo divno! Da li pamтите sve proizvođače oružja na svijetu?

Holmes odmahne rukom i time prekine raspravu.

- Bez sumnje, to je američka puška - nastavi White Mason. - čini mi se da sam negdje čitao kako se u nekim dijelovima Amerike kao oružje upotrebljava prepiljena puška. Ta mi se informacija odmah nametnula, bez obzira na slova na cijevi. Dakle, postoji neki dokaz da je čovjek koji je ušao u kuću i ubio vlasnika, Amerikanac.

MacDonald odmahne glavom. - Čovječe, malo ste požurili - reče. - Nisam čuo ništa što bi svjedočilo o prisutnosti stranca u kući.

- Otvoren prozor, krv na prozorskom pragu, neobična poruka, tragovi čizama u kutu, puška.

- Ništa tu nema što se nije moglo i izrežirati. Gospodin Douglas bio je Amerikanac ili je, u najmanju ruku, dugo živio u Americi. Isto je s gospodinom Barkerom. Ne treba dovoditi Amerikanca izvana da bi odgovarao za djela Amerikanca.

- Ames, domar ...

- Što je s njim? Da li je pouzdan?

- Deset je godina bio kod Sir Charlesa Chandosa - čvrst kao stijena. S Douglasom je od početka, već 5 godina. Do sada u kući nikad nije opazio takvu pušku.

- Puška je tako napravljena da se lakše sakrije. Zato su cijevi prepiljene. Može stati i u kutiju. Kako se može zakleti da takve puške nema u kući.

- Pa, on je jednostavno nikad nije opazio.

MacDonald odmahne svojom tvrdoglavom škotskom glavom. -

Mene još nisu uvjerali u to da je stranac bio u kući - reče. - Molim

Vas da razmotrite... - njegov aberdinski naglasak postajao je sve očitiji što je žešće sudjelovao u raspravi. - Molim vas, samo

razmotrite sve ostale posljedice koje nam se neminovno nameću ako pretpostavimo da je puška unesena u kuću i da je sve ove neobične stvari

učinio netko izvana. Čovječe, to je naprosto neshvatljivo! To se protivi zdravom razumu.

- Pa, recite svoje mišljenje, gospodine Mac - reče Holmes tonom kao da su na sudu.

- Taj čovjek, ako je postojao, nije provalnik. Ono s prstenom i s pisamcem daje naslutiti da je riječ o ubojstvu s predumišljajem, i to iz nekog posve privatnog razloga. Odlično! Čovjek ulazi u kuću sa čvrstom nakanom da poćini ubojstvo. Zna, ako išta zna, da će bijeg biti težak, jer je kuća okružena jarkom. Koje oružje da upotrijebi? Svatko bi pomislio: ono najtiše. Tad bi se bar mogao nadati da će nakon poćinjena (ne)djela, kliznuti kroz prozor, pregaziti jarak i nestati. To je još shvatljivo. Ali nije logićno da se odlući na pothvat i izabere najbućnije moguće oružje, siguran da će privući na mjesto zloćina sve ukućane onog trena kad opali i da će ga, najvjerojatnije, vidjeti tek što zagazi u jarak. Da li je to uvjerljivo, gospodine Holmes?

- Pa, prilićno oštro postavljate stvari - odgovori moj prijatelj zamišljeno. - Tu je svakako potrebno još mnogo detalja. Mogu li vas upitati gospodine Mason, da li ste odmah ispitali drugu stranu jarka i jeste li provjerali ima li tragova nakon izlaska iz vode?

- Nije bilo tragova, gospodine Holmes. Ali, kako je tamo stijena, jedva da bi i bili vidljivi.

- Baš nikakvih tragova ili znakova?

- Nikako vih.

- Ha! Imate li što protiv, gospodine Mason, da odmah poćemo tamo? Vjerojatno će se naći još koja sitnica što će nam pomoći u istrazi.

- Upravo sam vam to htio predložiti, ali mislio sam da je bolje najprije izložiti ćinjenice. Ako vam išta posebno privuće pažnju... - White Mason sumnjićavo pogleda amatera.

- Ja sam već radio sa gospodinom Holmesom - reče inspektor MacDonald. - On igra pošteno.

- Tako makar zamišljam igru - reče Holmes smje-šeći se. - Prihvaćam u slučaju da bih pomogao policiji, a vode me ciljevi pravde. Ako sam ikad nastavio rad sam, bilo je to stoga što je policija to prva učinila. Ne želim bodove na njihov račun. Iskreno, gospodine VWhite, zahtijevam prvo da radim na svoj način i da iznosim rezultate kad smatram da je za to trenutak. Jasno, konačne rezultate, a ne u etapama.

- Mislim da dijelim mišljenje i ostalih kad kažem da smo počašćeni vašom prisutnošću kao i time da vam možemo pokazati što znamo - reče VWhite Mason ljubazno. - Dođite, doktore Watsone, a jednog dana, nadamo se i mi ćemo se naći u vašoj knjizi.

Pošli smo slikovitom seoskom cestom, s nizom okljaštre-nih brijestova što su je s obje strane obrublivali. Malo podalje bila su dva drevna kamena stupa, izbljedjela od vremena, pokrivena lišajem, s nekom bezobličnom masom koja je svojevremeno bila propeti lav Capusa od Birlstonea. Put nas je vodio zavojitom cestom sa svih strana okruženom prekrasnom tratinom i starim hrastovima, a onda, iza naglog zavoja, odjednom nam se stvori pred očima dugo, nisko, tmurno, od opeke građeno zdanje iz vremena Jakova I, sa starim vrtom opasanim podrezanim tisama. Kad smo se približili, ugledasmo drevan most i prekrasan široki jarak, miran i svjetlucav kao živa na hladnom, zimskom suncu. Tri stoljeća prohujala su kroz staru kuriju. Stoljeća rađanja, povrataka, seoskih plesova i lovačkih domjenaka. I zar sada, u dubokoj starosti, da doživi da mračni zločin baci sjenu na njegove časne zidine? Ipak, ti šiljati krovovi i osebujni str-šeći zabati bili su kao stvoreni za mračne i zlokobne događaje. Dok sam promatrao duboko uvučene prozore i tmurnu fasadu što ju je voda lagano zapljuskivala, pomislih kako se bolja scena za ovakvu tragediju ne bi mogla ni zamisliti.

- To je prozor - reče White Mason - onaj prvi udesno od mosta.

Otvoren je kao što smo ga prošle noći našli.

- Čini se da mu širina nije baš najpodesnija za provlačenje.

- Zacijelo je muškarac bio vitak. To nam je i samima bilo jasno, gospodine Holmes. Ali i vi i ja bismo se bez muke provukli.

Holmes je otišao do ruba jarka i pogledao prijeko. Tad je pregledao kamenu obalu i travu što ju je obrubljivala.

- Sve sam to već dobro pretražio - opazi White Mason. - Nema tamo ništa. Nikakvih znakova. Ali, zašto bi i ostavio neke tragove?

- Točno. Zašto bi? Je li voda uvijek mutna?

- To je uobičajena boja. Struja nosi ilovaču.

- Koliko je duboko?

- Sa strane oko dvije stope, a u sredini tri.

- Dakle, pomisao da se utopio prelazeći, ne dolazi u obzir.

- Ne, tu se ni dijete ne bi utopilo.

Prešli smo most i u dvorac nas uvede čudna, pogurena, suha pojava - domar Ames. Jadni starac bio je blijed od straha i još je drhtao od pretrpljena šoka. Mjesni narednik, visok, ukočen, nekako sjetan muškarac, još je čuvao stražu u toj sudbonosnoj sobi. Doktor je već bio otišao.

- Ima li što novo, narednice Wilson? - upita White Mason.

- Ne, gospodine.

- Onda možete kući. Vi ste svoje za sada učinili. Ako nam zatrebate, poslat ćemo po vas. Domar neka pričeka vani. Recite mu neka upozori gospodina Barkera i gospođu Allen da ćemo ih možda uskoro zatrebati. Sada, gospodo dopustite da vam izložim svoje gledište, a tad ćete i vi moći učiniti to isto.

Taj provincijski stručnjak duboko me se dojmio. Brzo je povezivao činjenice, vođen hladnim, zdravim razumom. Sigurno će daleko dotjerati u svojoj profesiji. Holmes ga je pažljivo slušao bez i jednog znaka nestrpljenja koje službeni predstavnici prečesto pokazuju.

- Pitanje je, gospodo, da li je riječ o samoubojstvu ili ubojstvu. Ako je posrijedi samoubojstvo, moramo poći od pretpostavke kako je

Douglas najprije skinuo vjenčani prsten i sakrio ga; tad je sišao u svom kućnom kaputu, nogama nanio blato iza zastora kako bi ukućani pomislili da ga je netko dočekaao, zatim je otvorio prozor, zakrvario prag...

- To možemo odbaciti - reče MacDonald.

- Slažem se. Samoubojstvo ne dolazi u obzir. Dakle, radi se o ubojstvu. Mi valja da odlučimo da li je to učinio netko iz kuće ili izvana.

- Da čujemo vaše argumente.

- Bilo kako da promatrate, problemi su teško rješivi, a ipak jedno od toga moralo se dogoditi. Pretpostavimo da je čovjek ili da su ljudi iz kuće počinili zločin. Doveo je pod nekom izlikom Douglasa dolje kad je sve bilo tiho, a ipak svi još nisu spavali. Tad je počinio zločin s najčudnijim i naj-bučnijim oružjem kao da svima želi obznaniti što se dogodilo - oružjem što nikad do tad nije u kući viđeno. To baš ne zvuči kao uvjerljiv početak, zar ne?

- Ne, nikako.

- Dakle, svi se slažu u tome da su, jedva minutu nakon što je dan znak za uzbunu, svi ukućani, a ne samo gospodin Barker, iako on tvrdi da je on bio prvi, bili na mjestu zločina. Hoće li netko tvrditi da je za to vrijeme počinitelj zločina uspio ostaviti tragove blata ispod prozora, otvoriti ga, krvlju zaprljati prozorski prag, uzeti vjenčani prsten i sve ostalo? To jednostavno nije moguće!

- Vi ste postavili stvar vrlo jasno - reče Holmes. - Slažem se s vama.

- Dakle opet se vraćamo na hipotezu da je zločin počinio netko izvana. Još smo suočeni sa velikim teškoćama, ali bar ne sa nemogućim. Dakle, čovjek ulazi u kuću negdje između 16,30 to jest između sumraka i podizanja mosta. Kako su u kući bili posjetioi, vrata su otvorena i on ulazi bez teškoća. Moglo se raditi o najobičnijem provalniku ili o nekome tko je imao neke stare račune sa gospodinom Douglasom. Budući da je Douglas proveo veći dio života u Americi, a ova je puška, čini se američko oružje, hipoteza o raščišćavanju starih računa vjerojatnija je. Šmugne u ovu sobu jer

na nju prvu nailazi i sakriva se iza zavjesa. Tamo ostaje sve do poslije 23 sata. Nekako u to vrijeme Douglas ulazi u sobu.

Razgovor je vrlo kratak, ako ga je i bilo, gospođa Douglas tvrdi da joj je suprug bio odsutan tek nekoliko minuta kada je začula pucanj.

- To pokazuje i svijeća - reče Holmes.

- Točno. Voštanica je bila nova, a jedva je centimetar odgorjela inače bi pala skupa s njim na pod. To pokazuje kako nije bio napadnut onog trenutka kad je ušao u sobu. Kad je stigao Barker, svjetiljka je gorjela, a svijeća nije.

- Ovo je sve prilično jasno.

- Sad pokušajmo rekonstruirati događaj, držeći se ovih činjenica. Douglas ulazi u sobu. Spušta svijeću. Čovjek se pojavljuje iza zastora. Naoružan je puškom. Zahtijeva vjenčani prsten - ne znamo zašto, ali tako je moralo biti. Douglas ga predaje. Tada ga je ili posve hladnokrvno ili u borbi - Douglas je možda dohvatio čekić što se našao na prostira-ču - ubio. Spustio je zatim pušku a, čini se, i tu čudnu karticu »V. V. 341«, što god ona značila, i pobjegao kroz prozor preko jarka upravo u času kad je Cecil Barker otkrio zločin. Kako vam se to čini gospodine Holmes.

- Vrlo interesantno, samo ne baš posve uvjerljivo.

- Čovječe, bila bi to apsolutna glupost da sve drugo nije još gore - poviče MacDonald. - Netko je ubio čovjeka i, ma tko je to bio, mogu vam jasno dokazati kako je to trebao da učini na drugi način. Što je mislio kad je sam sebi presjekao mogućnost bijega? Što je mislio upotrebivši pušku, iako mu je tišina jedina šansa za bijeg? Hajde, gospodine Holmes, sad je na vama red, to više što tvrdite kako Masonova teorija nije uvjerljiva.

Holmes je sjedio sve pažljivo promatrajući za vrijeme te poduge diskusije ne propuštajući ni jednu riječ, prateći sve svojini ostrim okom, a samo je naborano čelo govorilo o nagađanju što mu se mota glavom.

- Ja bih volio znati još neke činjenice prije nego što postavim bilo kakvu teoriju, gospodine Mac - reče kleknuvši pokraj mrtvaca. -

Gospode! Te ozljede su zaista užasne. Možete li na čas pozvati domara... Ames, kažu mi da ste često viđali ovaj neobičan znak na ruci gospodina Douglasa.

- Da gospodine.

- Nikad niste čuli što bi on mogao značiti?

- Ne, gospodine.

- Zacijelo mu je nanio velike boli kad je bio otisnut, a to je, bez sumnje, učinjeno paljenjem. Ames, ovdje na bradi vidim komadić melema. Da li ste to opazili za života?

- Da jučer ujutro porezao se brijući se.

- Da li se i prije ponekad porezao?

- Već dugo mu se to nije dogodilo.

- Indikativno! - reče Holmes. - Može to, istina, biti puka slučajnost ali može i upozoravati na nervozu, što je znak da je predosjećao napetost. Da li mu se jučer vladanje razlikovalo od uobičajenog?

- Bio je malo nemiran i uzbuđen.

- Ha! Možda napad i nije bio potpuno neočekivan. Ipak pomalo napredujemo, zar ne? Možda biste vi nastavili s ispitivanjem, gospodine Mac?

- Ne, gospodine Holmes, mislim da vi to bolje obavljate.

- Dakle, prijedimo na karticu s oznakom »V. V. 341«. To je obični karton. Ima li takva kartona u kući?

- Mislim da nema.

Holmes prijeđe preko sobe do pisaćeg stola i kapne nekoliko kapi tinte iz svake bočice na bugačicu. - Nije napisano u ovoj sobi - reče - ovo je crna tinta, a druga je crvena. Pisano je, osim toga, debelim perom a ova su sva tanka. Ne, rekao bih da je napisano negdje drugdje. Da li vam ova slova što govore, Ames?

- Ne, ništa.

- Što vi mislite, gospodine Mac?

- Imam dojam da je riječ o nekom tajnom udruženju. U prilog tome govori i znak na podlaktici.

- Tako i ja mislim - suglasi se Mason.

- Pa, prihvatimo to kao radnu hipotezu i pogledajmo koliko su nam se teškoće smanjile. Jedan član društva ulazi u kuću, čeka Douglasa, hicem mu gotovo raznosi glavu i bježi pregazivši jarak, ostavivši za sobom poruku koja će, čim se spomene u novinama, obavijestiti ostale članove kako je osveta izvršena. Sve se uklapa. Ali zašto baš ta puška?

- Točno.

- I zašto je nestao prsten?

- To je pitanje.

- I zašto do sada još nema nikakva hapšenja? Uvjeren sam da već od zore svaki raspoloživi policajac na 40 milja uokrug luta tražeći potpuno mokra stranca.

- Upravo tako.

- Ako nema neko sklonište u blizini ili spremno odijela da se presvuče, mislim da im ne može umaći. Ipak ga dosada nisu pronašli. - Holmes ode do prozora i povećalom razgleda mrlje od krvi na pragu. - Jasno je da je ovo trag cipele. Prilično je širok - rekao bi čovjek stopalo izvrnuto> prema van. Čudno, jer koliko se može razabrati, tragovi blatnih stopala u kutu ostali su od bolje oblikovana đona. Ipak, suviše su nejasni. Što je to ispod stolića?

- Utezi gospodina Douglasa - odgovori Ames.

- Uteg. Ovdje je samo jedan. Gdje je drugi?

- Ne znam. Možda je bio samo jedan. Nisam ih vidio> već mjesecima.

- Jedan uteg - poče Holmes ozbiljno, ali ga prekine oštro kucanje na vratima. Visok, suncem opaljen, glatko izbrijan muškarac zaviri u sobu. Nije mi bilo teško pogoditi da je to gospodin Barker. Njegove zapovjedničke oči ispitivački su prolazile od jednog do drugog.

- Oprostite što prekidam vaše savjetovanje - reče - ali mislim kako treba da saznate posljednju vijest.

- O hapšenju?

- Ne, nismo takve sreće. Ali našli su njegov bicikl. Dođite i pogledajte. Tek stotinjak metara od vrata.

Nekoliko konjušara i besposličara stajalo je na cesti i pregledavalo bicikl što su ga netom izvadili iz grmlja u kojem je bio sakriven. Bio je to rabljeni »rudge-whitworth«, sav zablacen, vjerojatno od duga puta. Tu su i bisage s francuskim ključem i kanticom za ulje, ali ništa što bi dalo naslutiti vlasnika.

- Istrazi bi i te kako koristilo da su sve te stvari numerirane ili nekako obilježene - reče inspektor. - Ali morama biti zahvalni da smo i ovo našli. Ako već ne možemo saznati kud je krenuo, možda ćemo doznati odakle je stigao. Ali stoga je, dovraga, natjeralo da ostavi bicikl? I kako mu je bez: njega uspjelo pobjeći? U ovom slučaju kao da nema ni tračka nekom tragu, gospodine Holmes.

- Zaista? - odgovori moj prijatelj zamišljeno.

PETO POGLAVLJE

Sudionici drame

- Da li ste u radnoj sobi završili? - upita White Mason kad smo se vratili u kuću.

- Za sada - odgovori inspektor, a Holmes potvrdi.

- Možda biste onda željeli čuti izjave stanovnika dvorca. Mislim da to možemo obaviti u blagovaonici, Ames. Molim vas dođite vi prvi i recite nam sve što znate.

Domarova izjava bila je jednostavna i jasna. Djelovala je uvjerljivo i istinito. Kod gospodina Douglasa radio je, od njegova dolaska u Birlstone - pet godina. Koliko je on znao, gospodin Douglas bio je bogat čovjek koji je svoj imetak stekao u Americi. Bio je ljubazan i pažljiv gospodar - istina, drukčiji od dosadašnjih Amesovih gospodara - ali čovjek ne može zahtijevati baš sve. Nikad nije kod gospodina Douglasa opazio znakove bojazni, naprotiv, gospodin Douglas bio je najodvažniji čovjek kojeg je znao. Most se dizao svake večeri samo zato što je gospodar poštovao tradiciju. Rijetko je odlazio u London ili se udaljivao iz sela, ali baš na dan prije tragedije otišao je u kupovinu u Tunbridge Wells. On, Ames, opazio je kod gospodina Douglasa tog dana neuobičajeni nemir i

uzbuđenje. Bio je nestrpljiv i razdražljiv, kao rijetko kada. U vrijeme zločina, on, Ames, nije još legao, bio je u stražnjem dijelu dvorca, u ostavi, u kojoj je spremao srebrninu. Tada je začuo zvono. Nije čuo pucanj, što i nije bilo moguće, jer je između radne sobe i ostave nekoliko zatvorenih vrata i dug hodnik. Domaćica dvorca, gospođa Allen, izišla je iz svoje sobe također privučena žestokom zvonjavom. Skupa su otišli u prednji dio zgrade. Podno stepeništa ugledali su gospođu Douglas kako silazi. Ne, nije žurila - nije mu se činila posebno uznemirena. U času kad je sišla, gospodin Barker je izletio iz radne sobe gospodina Douglasa. Zaustavio je gospođu Douglas i preklinjao je da se vrati u svoju sobu.

»Molim te, vrati se u sobu!« vikao je. »Jack je mrtav! Ti tu ništa ne možeš učiniti. Zaklinjem te idi u svoju sobu«.

Nakon kratkog vremena ipak ju je uspio uvjeriti kako je za nju najbolje da se vrati u sobu. Nije plakala niti je išta rekla. Gospođa Allen, domaćica, povelu ju je gore i ostala s njom u spavaonici. Ames i Barker su se vratili u radnu sobu i zatekli je u stanju u kojem je ostala sve do dolaska policije. U tom času voštanica nije gorjela. Soba je bila osvijetljena svjetiljkom. Pogledali su kroz prozor, ali noć je bila tamna i ništa se nije vidjelo ni čulo. Požurili su u predvorje. Ames je pokrenuo čekrk i spustio most, a gospodin Barker je požurio u policiju.

To je, u glavnim crtama, bila domarova izjava.

Izjava gospođe Allen bila je više-manje potvrda onog što je rekao Ames. Njezina je soba bila nešto bliže prednjem dijelu dvorca od ostave, u kojoj je radio Ames. Upravo se spremala na počinak kad je čula energičnu zvonjavu. Bila je malo nagluha. Možda zato nije čula pucanj, no radna je soba bila prilično udaljena. Sjećala se kako je čula nešto kao lupanje vratima. To je bilo pola sata prije zvonjave. Kad je Ames potrčao da vidi što je, pošla je sa njim. Vidjela je gospodina Barkera blijedog i uzbuđenog kako izlazi iz radne sobe. Susreo je gospođu Douglas, koja je upravo silazila, i zaklinjao je da

se vrati u svoju sobu. Ona mu je nešto odgovorila ali se nije moglo čuti što.

»Povedite je gore i ostanite uz nju!« rekao je Barker gospođi Allen. Tako je otišla s njom gore i nastojala je umiriti. Sva je drhtala od uzbuđenja ali više nije pokušavala sići. Cijelo vrijeme sjedila je u kućnoj haljini pokraj vatre, s glavom u rukama. Gospođa Allen ostala je s njom gotovo cijele noći. Što se tiče ostale posluge, svi su već spavali i nisu ništa čuli, sve dok nije došla policija. Spavali su u stražnjem dijelu dvorca pa nisu ni mogli ništa čuti.

Domaćica je ispitivanje popratila mnogim izbezumljenim uzvicima i zapomaganjima ali istrazi, na žalost, nije pružila nijedan novi detalj.

Slijedeći svjedok bio je gospodin Cecil Barker. Što se tiče događaja prošle noći, jedva da je mogao još išta dodati onome što je već rekao policiji. On je bio uvjeren kako je ubojica pobjegao kroz prozor. Po njegovu mišljenju, mrlje od krvi pružale su za to neoboriv dokaz. Osim toga, kako je most bio podignut, drugi način bijega jednostavno nije dolazio u obzir. Nije mogao objasniti što se dogodilo s ubojicom ili zašto nije uzeo bicikl, razumije se, ako je i bio njegov. U jarku se nije mogao utopiti jer dubina nije dosezala ni metar.

Barker je imao svoju teoriju o zločinu. Douglas je bio zatvoren čovjek i o nekim periodima svog života nikad nije govorio. Još kao mladić emigrirao je iz Irske u Ameriku. Dobro mu je išlo, a Barker ga je upoznao u Kaliforniji u kojoj su postali partneri u iskorištavanju zlatnog rudokopa u Benito Canvonu. Iako im je posao cvijetao, Douglas je iznenada sve prodao i vratio se u Englesku. U to je vrijeme već bio udovac. Kasnije je Barker unovčio svoj udio i došao u London. Tad su obnovili staro prijateljstvo. Barker je stekao dojam da Douglasu prijeti neka opasnost i nekako je uvijek s tom opasnošću povezivao Douglasov nagli odlazak iz Kalifornije kao i njegov boravak u tom pomalo zabačenom i mirnom dijelu Engleske. Pretpostavljao je da mu je neko tajno

udruženje ili neka neumoljiva organizacija na tragu i da se neće smiriti dok ga ne ubije. Na tu su ga pomisao navele neke Douglasove primjedbe, iako mu nikad nije otvoreno rekao o kakvom je udruženju riječ niti zašto im se zamjerio. Može samo naslućivati da zapis na kartici ima veze s tajnim udruženjem.

- Koliko ste vremena s Douglasom proveli u Kaliforniji? - upita Mac Donald.

- Ukupno pet godina

- Kažete da nije bio oženjen?

- Ne, bio je udovac.

- Znete li odakle je bila prva njegova supruga?

- Ne. Sjećam se kako je spomenuo da je bila švedskog porijekla, a vidio sam i njen portret. Bila je ljepotica. Umrula je od tifusa, godinu dana prije našeg poznanstva.

- Da li povezujete njegov boravak u Americi s nekim određenim dijelom u toj zemlji?

- Spominjao je Chicago. Tamo je radio i odlično ga je poznao. Govorio je o područjima bogatim ugljenom i željezom. U to je vrijeme mnogo putovao.

- Da li se bavio politikom? Nije li to, možda, bila neka politička organizacija?

- Ne, politika ga nije zanimala.

- Da li ste pomislili da se možda ogriješio o zakon?

- Nikada. U životu nisam upoznao poštenijeg čovjeka.

- Je li se u Kaliforniji izdvajao nekom osobitošću u načinu života?

- Najviše je volio boraviti na našem zemljištu u planinama. Nikad ne bi bio otišao među ljude, da je to mogao izbjeći. To me prvo navelo na pomisao da ga je netko slijedio. A kad je onako iznenada otputovao u Englesku, još sam više u to povjerovao. Vjerojatno ga je netko upozorio, jer su ga jedva tjedan dana nakon njegova odlaska tražila najmanje šestorica.

- Kakvi su to bili ljudi?

- Pa, bila je to prilično gruba osorna grupa. Došli su na zemljište i interesirali se gdje je. Rekao sam im kako je otputovao u Evropu, te da ne znam kamo. Bilo je jasno da nisu došli po dobru.
- Da li su to bili Amerikanci iz Kalifornije?
- Pa, nisam siguran da su bili iz Kalifornije, ali Amerikanci su bili. No, nisu bili rudari. Odahnuo sam kad su otišli.
- To je bilo prije šest godina?
- Gotovo sedam.
- U Kaliforniji ste bili skupa pet godina, dakle prošlo je najmanje 11 godina otkada je Douglas prekršio pravila igre.
- Točno.
- Vjerojatno je bilo posrijedi nešto vrlo ozbiljno kad mu to, nakon toliko godina, nisu zaboravili. Do toga sigurno ne bi doveo lakši prekršaj.
- To je i te kako utjecalo na njegov dalji život. Misao na to nije ga napuštala.
- Ali, ako mu je ta opasnost prijetila, a znao je odakle dolazi, zašto se nije obratio policiji da ga zaštiti?
- Možda za tu vrstu opasnosti nije postajala zaštita. Još nešto morate znati. Uvijek je bio naoružan, revolverom. Ali kao za peh prošle noći bio je u kućnom kaputu, a revolver mu je ostao u spavaćoj sobi. Vjerojatno je smatrao da je siguran dok je most podignut.
- Želio bih još samo malo razjasniti neke datume - reče Mac Donald.
- Prije šest godina Douglas je otišao iz Kalifornije. Godinu dana poslije toga i vi ste se vratili.
- Točno.
- Bio je oženjen pet godina. Znači oženio se nekako u vrijeme vašeg povratka.
- Da, ja sam se vratio mjesec dana prije vjenčanja. Bio sam mu vjenčani kum.
- Da li ste poznavali gospođu Douglas prije vjenčanja?
- Ne. Izbivao sam iz Engleske punih deset godina.

- Ali, poslije toga ste je viđali? Barker je netremice gledao detektiva.
- Poslije toga sam često i njega viđao! - odgovori. - Viđao sam je jer ne možete posjećivati supruga, a da mu ne poznajete suprugu. Ako mislite kako ima ikakve veze...

- Ja ništa ne mislim, gospodine Barker. Samo moram postaviti svako pitanje za koje smatram da je relevantno za slučaj. Nisam vas želio uvrijediti.

- Neka su pitanja uvredljiva - reče ljutito Barker.

- Nama su potrebne samo činjenice. U vašem je interesu, i u interesu drugih, da se one što prije razjasne. Da li je Douglas blagonaklono gledao na vaše intimno prijateljstvo s njegovom suprugom?

Barker problijedi, a njegove velike, jake šake stegnu-še se od bola.

- Nemate pravo postavljati takva pitanja! - poviče. - Kakve to ima veze sa slučajem što ga ispitujete?

- Moram ponoviti pitanje?

- Odbijam odgovor.

- To je vaše pravo, ali morate shvatiti da je i vaše odbijanje odgovor, jer kad ne biste željeli nešto prikriti odgovorili biste izravno.

Barker je stajao ozbiljna lica i nisko spuštenih obrva od duboka razmišljanja. Tad podigne pogled i nasmiješi se.

- Pa, vi gospodo, samo obavljate svoju dužnost i nemam pravo stati vam na put. Samo bih vas zamolio da poštedite gospođu Douglas tih pitanja. Mogu vam reći da ni jadni Douglas nije bio bez mane.

Glavna mu je bila ljubomora. Volio me je kao najboljeg prijatelja. A svojoj je supruzi bio neobično odan. Volio je moje posjete i uvijek je slao po mene. A ipak, ako bismo njegova supruga i ja razgovarali sami ili izrazili bilo kakve znake simpatije, nije se mogao svladati, obuzeo bi ga val ljubomore i izgovorio bi teške riječi. Više no jedanput zato sam se zakleo da neću dolaziti, ali on bi mi pisao takovo pokajničko pismo, moleći me da dođem da jednostavno nisam mogao odbiti. No, vjerujte mi gospodo, da nije bilo vjernije supruge od njegove ni odanijeg prijatelja od mene.

Izgovorio je to s iskrenim žarom i osjećajem, a ipak inspektor MacDonald nije prekinuo temu.

- Jasno vam je - reče - da je mrtvacu skinut vjenčani prsten?

- Tako se bar čini - reče Barker.

- Kako to »čini se«. I sami znate da je to činjenica. Muškarac je bio zbunjen i neodlučan.

- Kad sam rekao »čini se«, mislio sam kako je sasvim razumljivo da je sam skinuo prsten.

- Činjenica što prstena nema, bez obzira na to tko ga je uklonio, navodi na pomisao, zar ne mislite i vi tako, kako postoji veza između njegova braka i tragedije?

Barker slegne svojim širokim ramenima.

- Ne mogu tvrditi da znam na kakvu nas misao navodi - odgovori.

- Ako samo posumnjate u čast te žene - iz očiju su mu sijevale varnice, no tada se uspio smiriti - na krivom ste putu.

- Mislim da je to za sada sve - reče hladno MacDonald.

- Samo jedna sitnica - opazi Holmes. - Kada ste ušli « sobu, gorjela je samo voštanica na stolu, zar ne?

- Da.

- I pri tom slabom svjetlu uspjeli ste vidjeti kakva se užasna tragedija dogodila?

- Točno.

- Odmah ste zvonili na uzbunu?

- Da.

- I pomoć je ubrzo stigla?

- Za minutu - dvije.

- A ipak su nakon dolaska vidjeli da je svijeća bila ugašena, a zapaljena svjetiljka.

Opet je Barker bio neodlučan.

- Ne mislim da je to tako značajno, gospodine Holmes - odgovori napokon nakon pauze. - Svijeća je bacala slabo svjetlo. Prva mi je pomisao bila da ga poboljšam. Svjetiljka je bila na stolu i ja sam je upalio.

- I ugasili ste svijeću.

- Upravo tako.

Holmes više nije imao pitanja, a Barker, odmjerivši nas jednog po jednog od glave do pete pogledom u kojem se čitao izazov, okrene se i iziđe iz sobe.

Inspektor je poslao poruku gospođi Douglas, obavjestivši je da će je saslušati u njenoj sobi, no ona je poručila da će sići u blagovaonicu. Ušla je neobično lijepa žena tridesetih godina, nekako suzdržljiva i na prvi pogled prilično hladnokrvna, nešto potpuno suprotno onome kako sam zamišljao ucviljenu udovicu. Istina, lice joj je bilo blijedo i upalo kao da je pretrpjela jak šok, ali bila je sabrana, a lijepo obliko-kovana ruka što ju je položila na stol, bila je čvrsta kao i moja. Njene tužne molećive oči prelazile su od jednog do drugog, s čudno upitnim izrazom. Taj upitni pogled brzo je bio popraćen naglim iskidanim govorom.

- Jeste li već što doznali? - upita.

Da li je to bila moja uobrazilja, ili joj se u pitanju zaista osjećao više strah nego nada.

- Poduzeli smo sve što je u našoj moći, gospođo Dou-glas - odgovori inspektor.

- Ne štedite novac - reče mrtvim jednoličnim glasom. - Želim da se učini sve što se može.

- Možda nam i vi možete nešto reći što će unijeti malo svjetla u istragu.

- Bojim se da neću, ali stojim vam na raspolaganju.

- Od gospodina Barkera čuli smo da vi niste vidjeli, odnosno niste bili u sobi u kojoj se tragedija zbila?

- Ne, susreo me je na stepenicama i molio da se vratim u sobu.

- Upravo tako. Slaže se. Čuli ste pucanj i odmah sišli.

- Odjenula sam kućnu haljinu i sišla niz stepenice.

- Koliko je prošlo od trenutka kad ste čuli pucanj do onog kad vas je gospodin Barker susreo na stepenicama?

- Moglo je proći nekoliko minuta. U tom momentu teško je procijeniti vrijeme. Usrdno me molio da ne silazim. Uspio me uvjeriti da ne mogu ništa učiniti. Tad me je gospođa Allen, naša domaćica, otpratila u sobu. Sve se to događalo kao u nekom ružnom snu.

- Možete li nam reći koliko je dugo vaš suprug bio dolje prije no što ste čuli pucanj?

- Ne, ne mogu. Bio je u svojoj sobi i nisam ga čula kada je izišao. Svake je večeri obilazio kuću jer se bojavao vatre. Mislim da je to jedino čega se u životu plašio.

- Upravo sam želio o tome razgovarati, gospođo Douglas. Vi ste svog supruga upoznali u Engleskoj, zar ne?

- Da. Bili smo u braku pet godina.

- Da li vam je ikad govorio o događajima u Americi koji bi još mogli za njega biti opasni?

Gospođa Douglas duboko je razmislila prije no što je odgovorila.

- Da - rekla je napokon. - Uvijek sam negdje duboko u sebi osjećala da mu prijeti neka opasnost. O tome sa mnom nije htio razgovarati. Ne zato što u mene ne bi imao povjerenja nego zato da me poštedi straha i uznemirenosti. Kad bih znala istinu, mislio je, o njoj bih stalno razmišljala i zato je šutio.

- Kako ste onda znali?

Lice joj je obasjao lak osmijeh.

- Zar i jedan muškarac može čuvati tajnu cijelog života da žena koja ga voli nešto ne posumnja? O tom mi je govorilo njegovo kategoričko odbijanje da razgovara o svom životu u Americi, zatim mjere opreza koje nikada nije zaboravljao, neke riječi što su mu se slučajno omakle ili pogled što bi ga uputio strancu koji se neočekivano pojavio. Bila sam čvrsto uvjerenjena da ima moćne neprijatelje, te da vjeruje kako su mu na tragu i zato je uvijek bio oprezan. Bila sam u to sigurna već godinama, i uvijek sam strahovala kad bi zakašnjavao kući.

- Smijem li vas upitati - reče Holmes - koje su to riječi izazvale vašu pažnju.

- »Dolina straha« - odgovori žena. - Taj mu se izraz omakao kad sam se jednom raspitivala. »Bio sam u dolini straha. Još nisam iz nje izišao.« »Zar nećemo nikada izići iz doline straha«?, upitala sam jednom kad je bio zabrinutiji nego inače. »Ponekad mislim - nikada«, odgovorio je.

- Sigurno ste ga upitali što mu znači ta dolina?

- Jesam, ali lice mu se odjednom zamračilo i on bi odmahnuo glavom. »Dovoljno je da je jedan od nas bio u njezinoj sjeni. Moli se bogu da njezina sjena nikad na tebe ne padne«. Vjerojatno je to bila prava dolina u kojoj je živio i u kojoj mu se nešto dogodilo - u to sam sigurna - ali više od toga vam ne znam reći.

- Imena nikad nije spominjao?

- Jest, jedanput prije tri godine, kad je bio u groznici poslije nesreće u lovu, sjećam se da je neprestano ponavljao jedno ime. Bilo je ljutnje i jeze u njegovu glasu. Ime je bilo McGintv - starješina McGintv. Kad se oporavio, upitala sam tko je taj McGintv i čiji je on to starješina. »Na sreću ne moj« - odgovorio je nasmješivši se. To je bilo sve što sam iz njega uspjela izvući, sigurno postoji veza između starješine McGintvja i doline straha.

- Još nešto - reče inspektor MacDonald. - Vi ste Dou-glasa upoznali u pansionu u Londonu i tamo ste se zaručili. Da li je u vezi sa vjenčanjem bilo neke romantike ili neke tajanstvenosti?

- Romantike je bilo. Ona uvijek postoji. Ali nikakve tajanstvenosti.

- Nije imao suparnika?

- Ne, bila sam posve slobodna.

- Čuli ste vjerojatno da je odnesen vjenčani prsten. Da li vam to što govori? Pretpostavimo li da mu je neki neprijatelj iz njegova prijašnjeg života ušao u trag i počinio zločin, što bi ga moglo navesti na to da mu uzme vjenčani prsten?

U jednom času zakleo bih se da joj je na usnama zaigrao jedva vidljiv osmijeh.

- Zaista vam ne bih znala reći - odgovorila je. - To je stvarno vrlo neobično.

- Nećemo vas više zadržavati i žao nam je što smo vas u ovakvom času morali uznemiravati - reče inspektor. - Nema dvojbe da ima još detalja o kojima bismo trebali s vama razgovarati, ali to možemo učiniti i kasnije.

Ustala je i opet sam uočio njen brz, upitan pogled kojim nas je sve odmjerila: »Kakav je dojam ostavila moja izjava?« Gotovo kao da je pitanje bilo glasno izgovoreno. Tad se naklonila i nestala iz sobe.

- Ljepotica, zaista ljepotica - reče zamišljeno MacDo-nald, kad su se za njom zatvorila vrata. - Taj Barker je ovdje provodio mnogo vremena, a on je muškarac koji može privući ženu. I sam priznaje da je pokojnik bio ljubomoran, a on je najbolje znao razlog svojoj ljubomori. A onda, tu je i taj vjenčani prsten. To se ne može tek tako zanemariti. Čovjek koji trga vjenčani prsten s ruke mrtvaca... Što vi kažete, gospodine Holmes?

Moj prijatelj sjedio je s glavom u rukama, utonuo u misli. Tad ustade i pozvoni.

- Ames - reče Holmes kad se pojavio domar. - Gdje je sada gospodin Barker?

- Pogledat ću.

Vratio se i obavijestio nas da je gospodin Barker u vrtu.

- Sjećate li se, Ames, što je gospodin Barker prošle noći imao na nogama?

- Sjećam se. Imao je sobne papuče. Čizme sam mu donio tek kad je trebao da pođe na policiju.

- Gdje su sad te papuče?

- Pod stolcem u predsoblju.

- Hvala, Ames. Za nas je važno da utvrdimo koji su tragovi gospodina Barkera, a koji izvana.

- Da gospodine. Moram vam reći da sam zapazio tragove krvi na papučama - ali, istina, bilo ih je i na mojima.

- To je sasvim prirodno, ako uzmemo u obzir u kakvom je stanju bila soba. Pozvat ćemo vas, ako vas još budemo trebali.

Poslije nekoliko trenutaka bili smo opet u radnoj sobi. Holmes je ponio papuče iz predsoblja. Kao što je Ames dobro opazio, donosi su bili prljavi od krvi.

- Čudno! - mrmljao je Holmes, dok ih je pažljivo proučavao na svjetlu kod prozora. - Zaista čudno!

Skočio je svojim karakterističnim mačjim skokom i stavio papuču na mrlje na pragu. Otisak se potpuno poklapao. Nasmiješio se kolegama bez riječi.

Inspektor se preobrazio od uzbuđenja.

- Čovječe! - vikao je - o tom nema dvojbe. Barker je sam obilježio prozor. Otisak je širi od otisaka čizama. Sjećam se kako ste rekli da se radi o stopalu izvrnutom prema van. Ovdje je odgovor.

- Ali, o čemu se tu radi, gospodine Holmes, o čemu?

- Da, o čemu se tu radi? - ponovio je moj prijatelj zamišljeno.

White Mason se smijuljio i trljao svoje punašne ruke od zadovoljstva.

- Rekao sam vam da je to poslastica! - povikao je. - A da sam bio u pravu, i sami ste se uvjerali.

ŠESTO POGLAVLJE

Trenutak spoznaje

Budući da su trojica detektiva trebala da ispitaju još mnoge pojedinosti, vratio sam se u svoju skromnu sobu u seoskoj gostionici; on prije toga prošvrljao sam zagonetnim starim vrtom koji je okružio kuću. Bio je opasan čudno raspoređenim redovima starih tisa. Unutar njih prostirala se prekrasna tratina sa sunčanim satom u sredini: dojam što ga je ta slika ostavljala bijaše tako ugodan da je umirujuće djelovao na moje razdražene živce. U toj spokojnoj atmosferi gotovo da sam zaboravio onu mračnu sobu s krvavim lesom na podu; bio je to sada ružan san. Šetkao sam po vrtu liječeći dušu blagošću koja me je prožimala, kad se je odjedom

dogodilo nešto što me se nemilo dojmilo, skrenuvši mi ponovo misli na tragičan događaj.

Spomenuo sam da je vrt bio opasan ukrasnim drvoredom tisa. U dnu vrta one su bile tako gusto zbijene da su tvorile živicu. Tu je, skrivena pogledu posjetilaca, bila kamena klupa. Približavajući se tom mjestu iznenada začuh glasove, najprije duboki muški bariton, a neposredno zatim jedan čujni ženski smijeh. Trenutak kasnije, kad sam zaobišao živicu, pogled mi padne na gospođu Douglas i gospodina Barkera koji me još nisu bili opazili. Izraz njezina lica me iznenadio. Nedavno, za vrijeme razgovora u blagovaonici bilo je ono čedno i suzdržano. Sada je, pak, odbacila svaku pomisao o pretvaranju. Oči su joj sjale životnom radošću, a na usnama još joj je titrao osmijeh kojim je popratila riječi svoga prijatelja. On je sjedio nagnut naprijed, sklopljenih ruku, oslanjajući se laktovima o koljena, a smiješak je obasjavao njegovo lijepo, muževno lice. Trenutak kasnije - zapravo trenutak prekasno - ponovo su navukli na lice krinku dostojanstva, jer su me upravo bili opazili kako dolazim. Na brzinu izmijeniše nekoliko riječi, a onda Barker ustade i pođe mi u susret.

- Oprostite, gospodine - reče - imam li čast govoriti s doktorom Watsonom? - Hladno se nakloni, nastojeći sasvim jasno pokazati kakav je dojam na mene ostavilo njegovo vladanje. - Pretpostavljali smo da ste to vi, jer znamo da ste prijatelj gospodina Sherlocka Holmesa. Biste li bili tako dobri da na časak porazgovarate s gospođom Douglas?

Mrka lica pošao sam za njim. Pred očima mi je bilo una-kaženo tijelo na podu radne sobe. A ovdje, samo nekoliko sati nakon tragedije, nalazim njegovu suprugu i najboljeg prijatelja kako se smiju skriveni u grmlju njegova vlastita vrta. Hladno pozdravih gospođu. Još nedavno sam suosjećao s njom, no više nisam bio nimalo voljan da uzvratim njezin umilan pogled.

- Smatrat ćete me tvrdom i neosjetljivom - reče ona. Slegoh ramenima.

- Ne tiče me se - rekao sam.
- Jednom ćete me razumjeti. Kada biste samo znali...
- Nije potrebno da doktor Watson išta zna - uskoči joj u riječ Barker.
- Kao što je i sam rekao, to ga se nimalo ne tiče.
- Točno - rekoh. - I stoga mi dopustite da nastavim šetnju.
- Samo časak, doktore Watson - poviče žena molećivim glasom. - Vi mi možete bolje nego itko na svijetu odgovoriti na pitanje koje je za mene izvanredno značajno. Vi, naime najbolje znate kakvi su odnosi gospodina Holmesa s policijom. Kad bismo odlučili da mu u strogom povjerenju nešto kažemo, da li bi on o tome obavijestio detektiva?
- Da, o tome se radi - živahno potvrdi Barker. - Da li on radi samostalno ili u potpunoj suglasnosti s policijom?
- Nisam pozvan da o tome dajem izjave.
- Molim vas, preklinjem vas, doktore Watson, da mi to kažete; uvjeravam vas da ćete nam vrlo mnogo pomoći ako nam date obavijest.

Glas žene zvučao je tako iskreno te me je naveo da na čas zaboravim njenu lakomislenost i da joj udovoljim.

- Gospodin Holmes istražuje za svoj račun - rekoh. On je neovisan i postupa onako kako sam ocijeni da je najbolje. No, pošten odnos sa službenicima koji rade na istom zadatku spriječio bi ga da im uskrati pomoć kad se radi o tome da se zločinac kazni. Više od toga ne smijem vam reći. Obratite se gospodinu Holmesu, ako su vam potrebne iscrpnije obavijesti. - Rekavši to, šutke se naklonih i pođoh svojim putem, a oni ostadoše sjedeći na klupi, zaklonjeni živicom. Pri zaokretu još ih jednom pogledah: ozbiljno su o nečem razgovarali gledajući za mnom, te mi je bilo jasno da raspravljaju o onome što su upravo čuli.
- Ne želim da mi išta povjere - reče Holmes kad sam ga obavijestio o onom što se dogodilo. Sve do 17 sati proveo je u dvorcu dogovarajući se s kolegama, te je nakon povratka pohlepno počeo jesti ono što sam naručio za njega.

- Ne volim povjeravanja, Watsone, jer je to vrlo nezgodno ako budu optuženi zbog ubojstva s predumišljajem.

- Zar mislite da će do toga doći?

Bio je dobro raspoložen i zato dobroćudan.

- Dragi Watsone, čim uništim ovo čvrsto jaje, moći ću vas informirati o cijeloj situaciji. Neću reći da smo sve riješili, daleko od toga, ali čim pronađem uteg koji nedostaje ...

- Kakav uteg?

- Watsone, zar je moguće da još niste shvatili kako slučaj ovisi o nestalom utegu? No, hajde, nemojte se šaliti, jer među nama rečeno, mislim da ni inspektor Mac, kao ni vrijedni ovdašnji stručnjak, nisu dokučili kakvo veliko značenje ima ta pojedinost. Kome služi jedan uteg, Watsone? Zamislite gimnastičara sa jednim utegom! To bi značilo razvijati samo jednu stranu tijela i neminovnu opasnost od iskrivljenja kralježnice. Užasno, Watsone, užasno!

Žvakao je prepečenac, a oči su mu vragoljasto iskriale pri pogledu na moju zbunjenost. Njegov odličan apetit ulijevao mi je povjerenje, jer sam se vrlo dobro sjećao dugih dana i noći bez primisli o hrani dok se uzalud mučio oko

nekog nerješivog problema; tada je njegovo sitno, živahno lice, zaokupljeno jednom jedinom misli, poprimalo upravo asketski izgled. Napokon pripali lulu, te se, sjedeći u zapečku stare seoske krčme, raspričao o našem slučaju, polagano i nemarno, kao da glasno razmišlja.

- Gadna laž, Watsone, gnjusna, nametljiva, neoboriva laž, eto što stoji na početku priče. To je moja pretpostavka. Barkerova priča je lažna. Gospođa Douglas ju je, doduše, potkrijepila, no to samo znači da i ona laže. Oni sporazumno lažu. Problem je u ovome: treba dokučiti zašto lažu i kakva je istina koju toliko žele sakriti. Pokušajmo zajedno, Watsone, zaobići njihovu laž i doprijeti do istine. Kako znam da lažu? Zato što je njihova izmišljotina tako nezgrapna da naprosto ne može biti istinita. Zamislite! Nakon ubojstva, ubojica je imao na raspolaganju nešto manje od minute

vremena da skinu vjenčani prsten s ruke ubijenoga s koje je najprije morao skinuti drugi prsten (koji će kasnije - što je vrlo nevjerovatno - vratiti natrag na prst), te da pokraj žrtve ostavi onu čudnu poruku. Tvrdim da je to isključeno. Možda ćete reći da je prsten mogao biti skinut prije nego što je čovjek ubijen, no previše vas cijenim, prijatelju, da bih vam pripisao takvu pomisao. Voštanica koja je tek neznatno sagorjela upozorava na to da je razgovor bio vrlo kratak. Zar mislite da bi čovjek poput Douglasa, a čuli smo za njegovu neustrašivost, nakon kratkog nagovaranja pristao da se odvoji od vjenčanog prstena ili da bi ikada na tako što pristao? Ne, Watsone, očito je da je ubojica bio određeno vrijeme sa žrtvom. Ne sumnjam u to. S druge strane, čovjek je stradao od puške. Stoga zaključujem da je metak ispaljen nešto prije nego što nam je bilo rečeno. To je nepobitno. Dakle, dvoje ljudi koji su čuli pucanj - a to su Barker i Douglasova - sporazumno lažu. Kad još dokažem da je Barker namjerno ostavio tragove krvi na prozorskom pragu, kako bi naveo policiju na krivi trag, morat ćete priznati da njegov položaj postaje vrlo nezgodan.

Slijedeće je pitanje točno vrijeme kad se zločin dogodio. To nije moglo biti prije 22.30, jer je posluga još bila budna. U 22.45, svi, osim Ames, koji je nešto radio u smočnici, bijahu u svojim sobama. Poslijepodne, kad ste vi otišli, pokušao sam uz pomoć MacDonalda nešto dokazati: to jest da buka koju netko stvara u radnoj sobi ne može doprijeti do smočnice ako su sva vrata zatvorena. Drukčije je s domaćicom. Njezina soba nije tako udaljena da iz nje ne bi mogla čuti kad netko viče. Pucanj je, doduše, prilično zaglušen kad se ispali iz neposredne blizine kao ovaj put. On, dakle, nije bio vrlo snažan, ali u tišini noći lako je mogao doprijeti do sobe gospođe Allen. Ona je nagluha, kako sama priznaje, no ipak je u iskazu spomenula da je oko pola sata prije uzbune čula nešto što je nalikovalo lupanju vrata. Pola sata prije uzbune, dakle u 22.45. Bez sumnje, ona je čula upravo-prasak puške, te možemo smatrati da je to vrijeme kad je zločin počinjen. Ako je to tako, onda se treba

zapitati što su gospodin Barker i gospođa Douglas - ako nisu počinili zločin - mogli raditi između 22.45, kad su dotrčali začuvši pucanj, i 23.15 kada su zazvonili na uzbunu i dozvali poslugu. Što su za to vrijeme činili i zašto nisu odmah digli uzbunu? Kad budemo mogli odgovoriti na to pitanje, poći ćemo prema rješenju problema.

- Uvjeren sam - rekoh - da je ono dvoje u dosluhu. O-na je zaci jelo bez duše i srca kad se može smijati nečijim dosjetkama samo nekoliko sati nakon ubojstva supruga.

- Imate pravo. Čak ni u vlastitom iskazu nije se prikazala baš kao sjajna supruga. Iako, kao što znate, nisam svesrdan obožavalac žena, ipak mi je iskustvo pokazalo da je malo žena koje bi se, ako su imalo marile za svoga supruga, upuštale u razgovor sa drugim muškarcem dok je mrtvo tijelo supruga još u kući. Ako bih se ikada odlučio na ženidbu, nadam se, VWatsone, da bih znao pobuditi u supruzi takve osjećaje koji bi je spriječili da provede noć u društvu služavke dok je moje tijelo samo nekoliko metara udaljeno od nje. Loše je to inscenirano, jer i najneiskusniji ispitivači slučaja opazit će da je neobično što nije bilo zapomaganja žene. Kad se ne bi radilo ni o čemu drugom već ta pojedinost bila bi dovoljna da me uvjeri u zavjeru.

- Da li je vaš konačni zaključak da su Barker i Douglasova počinili ovo ubojstvo?

- Vaša su pitanja strahovito izravna, Watsone - reče Holmes prijeteći mi lulom. - Pogađaju me kao puščana zrna. Ako me zapitate da li gospođa Douglas i Barker znaju istinu i da li je u dogovoru skrivaju, odgovorit ću vam bez oklijevanja: da. No za sada nema dokaza za bilo kakvu težu optužbu. Razmotrimo na čas zašto.

Pretpostavimo da je to dvoje povezano nezakonitom ljubavlju te da su odlučili riješiti se čovjeka koji im stoji na putu. To je samo pretpostavka koja nipošto nije potkrijepljena iskazima posluge i

ostalih svjedoka. Postoje, naprotiv, čvrsti dokazi da su Douglasovi bili privrženi jedno drugome.

- To ne može biti istina - rekoh misleći na lijepo, nasmijano lice u vrtu.

- U najmanju ruku ostavljali su takav dojam. Pretpostavimo, međutim, da su to dvoje izuzetno lukav par koji uspjeva obmanuti sve oko sebe; oni se dogovore da će ubiti supruga. Sasvim slučajno, na njega istodobno vreba i opasnost izvana...

- Oni su nam jedini svjedoci za to. Holmes je razmišljao.

- Razumijem vas, VVatsone. Vi ste razradili teoriju po kojoj je sve što oni kažu, od početka do kraja, laž. Po vašem, nikad nije bilo neke skrivene opasnosti, neke tajne organizacije, doline straha ni njezina šefa Mac-toga-i-toga, niti bilo čega sličnog. To, međutim, znači pretjerano uopćavati stvar. Kamo nas to vodi? Recimo da je sve to izmišljeno samo zato da bi se objasnio zločin. Razvijajući dalje tu zamisao dolaze na ideju da ostave bicikl u parku kako bi dokazali da se radilo o nekome izvana. Mrlja na prozorskom pragu treba da to potkrijepi, a to je i svrha poruke ostavljene uz les, premda je ona mogla biti napisana i kod kuće. Sve se to, VVatsone, dobro uklapa u vašu pretpostavku. No sada dolazimo do neugodno krutih i nesavitljivih pojedinosti. Zašto bi od sveg oružja izabrao baš prepiljenu pušku, i to američku? Kako to da su bili apsolutno sigurni da pucjava neće privući ničiju pažnju? Puka je slučajnost što gospođa Allen nije pošla ispitati razlog lupanja vrata, zar ne? Zašto su, Watsone, vaši krivci baš tako odlučili izvesti stvar?

- Priznajem da to ne mogu objasniti.

- Nadalje, ako se neka žena i njezin ljubavnik potajno dogovore da će ukloniti supruga, zar će nastojati privući pažnju na svoju krivnju time što će mu odmah nakon smrti strgnuti s ruke vjenčani prsten? Zar vam se to zaista čini imalo vjerojatnim, VVatsone?

- Ne, nimalo.

- Pođimo korak dalje: kada bi čovjek i pomislio da ostavi bicikl sakriven u grmlju, zar bi bilo vrijedno truda, jer će i najtuplji

detektiv to, normalno, smatrati prikrivanjem traga: ta bicikl je prva stvar koju bjegunac treba, ako želi pobjeći s mjesta zločina!

- Zaista, ne pada mi na pamet nikakvo objašnjenje.

- Ipak, mislim da ne bi smjelo biti tako zamršenog sklopa događaja koji ljudski razum ne može objasniti. Pokušat ću vam odrediti, tek vježbe radi, mogući slijed činjenica, ne tvrdeći nipošto da on mora odgovarati istini. Ta je konstrukcija proizvod čiste mašte, no zar upravo mašta često ne vodi do vrela spoznanja?

Pođimo od pretpostavke da je zaista u životu Doug-lasa postojala neka tajna, zločinačka i sramotna. Ona je bila uzrok ubojstva koje je počinio netko izvana - dakle osvetnik. On uzima, iz nama nepoznata i neobjašnjiva razloga, vjenčani prsten s ruke mrtvacu. Možda krvna osveta obuhvaća vrijeme pokojnikova prvog braka, pa se tu krije razlog krađe prstena. Barker i gospođa Douglas dotrčali su u sobu prije nego što je osvetnik dospio pobjeći. Ubojica ih uspijeva uvjeriti da će, ako bude uhapšen, objaviti takve stvari koje će okaljati ime pokojnika i javno ga osramotiti. To ih je potaklo da puste ubojicu neka umakne. Zato su, vjerojatno, i spustili most, što se može izvesti sasvim bešumno, a zatim ga ponovo podigli. On je pobjegao, i to pješke, jer mu se, iz nepoznata razloga, to učinilo sigurnijim. Ostavio je bicikl na mjestu na kojem neće biti otkriven sve dok sretno ne umakne. Do sada se krećemo u granicama mogućega, zar ne?

- Pa to je, bez sumnje, moguće - rekoh oprezno.

- Imajmo na umu, VWatson, da je posrijedi neobičan slučaj. No nastavimo s pričom koju smo zamislili. Ovo dvoje - koji nisu nužno intimno povezani - kad je ubojica pobjegao, iznenada shvate da su u nezavidnom položaju te da će im biti teško dokazati kako nisu sami počinili zločin ili barem prešutno pristali na njega. Brzo, i stoga nespretno, pokušavaju riješiti situaciju. Barker otisne papučom trag na prozorskom pragu, što je trebalo da istragu navede na pomisao da je bjegunac tim putem umakao. Sigurno je

da su upravo njih dvoje začuli pucanj i pozvonili na uzbunu, no učinili su to tek pola sata poslije počinjena ubojstva.

- Kako to namjeravate dokazati?

- Pa, ako je postojao onaj izvana, možda ćemo mu ući u trag i uhvatiti ga. To bi bio najbolji od svih dokaza. Ako o tome ne uspijemo - još nisu iscrpljena sva sredstva našega umijeća. Mislim da će tome mnogo pridonijeti ako provedem jednu večer sam u onoj sobi.

- Sam samcat tamo?

- Predlažem da odmah pođemo. Dogovorio sam se o tome s poštovanim Amesom koji baš ne voli Barkera. Provest ću neko vrijeme tamo i pričekati inspiraciju. Čvrsto vjerujem u genius loci. Vi se smijete, Watsone, no vidjet ćete. Usput rečeno, imate li još onaj vaš veliki kišobran?

- Evo ga.

- Mogu li ga od vas posuditi?

- Dakako, ali jadno vam je to oružje! Ake se nađete u opasnosti...

- Neće biti ništa od toga, dragi Watsone, inače bih sigurno zatražio vašu pomoć. No, kišobran ću ipak uzeti. Sada samo čekam da se naše kolege vrate iz Tunbridge Wellsa, kamo su pošli u potragu za vlasnikom bicikla.

Bio je već sumrak kada su se inspektor MacDonald i White Mason vratili s pohoda, sa veselom viješću o velikom napretku o istrazi.

- Priznat ću vam da sam iskreno sumnjao u ubojicu izvana, ali te su sumnje otklonjene. Identificirali smo bicikl, a dobili smo opis čovjeka kojega tražimo, tako da smo dobro uznapredovali.

- Čini se da je to početak kraja - reče Holmes. - Od srca vam čestitam.

- Pošli smo od činjenice da je Douglas dan prije, nakon posjeta Tunbridge Welsu, bio vrlo uzrujan. Znači za opasnost je doznao u Tunbridge Welsu. Bilo nam je stoga jasno da je čovjek na biciklu mogao doći samo iz tog mjesta. Uzeli smo bicikl i pokazivali ga po hotelima. Direktor »Egale Com-mercials« odmah ga je prepoznao i

sjetio se da pripada čovjeku po imenu Hargrave koji je dva dana prije kod njega unajmio sobu. Uz bicikl imao je još jedino mali kovčeg. U prijavi je napisao da dolazi iz Londona, ali nije dao adresu. Kovčeg je kupljen u Londonu a i ono što su u njemu našli nosilo je britanske oznake, no čovjek je bez sumnje bio Amerikanac.

- Vi ste zaista obavili mnogo posla - reče Holmes - dok ja sjedim i raspređam s prijateljima o raznim teorijama.

- Tako nekako, gospodine Holmes - reče zadovoljno inspektor.

- Ali sve se to uklapa u vaše pretpostavke - opazio sam.

- Možda da, a možda i ne. Ali čujmo završetak, gospodine Mac. Da li ste po ičemu mogli identificirati tog čovjeka?

- Vrlo teško jer se on trudio da ga ne otkriju. Nismo našli ni dokumente ni pisma niti bilo kakve oznake na odjeći. Jedino smo na stolu našli biciklističku kartu ovog područja. Jučer ujutro, nakon doručka, otišao je iz hotela na biciklu, i sve dok mi nismo stigli, nisu imali pojma što se s njime dogodilo.

- To me upravo čudi, gospodine Holmes - reče White Mason - ako je želio izbjeći potjeru, najbolje bi učinio da se vratio u hotel i vladao neupadljivo kao svaki drugi gost. Ovako, mora znati da će direktor hotela izvijestiti policiju, te da će ova njegov nestanak dovesti u vezu s ubojstvom.

- Tako bi čovjek pretpostavio. No, kako još nije uhvaćen, to mu se, u svakom slučaju, može čestitati. Ali što je s njegovim osobnim opisom?

MacDonald zaviri u svoje bilješke.

- Tu je eto sve što smo mogli doznati. Čini se da baš nisu na njega obratili posebnu pažnju, no i vratar i recepcionar i sobarica suglasni su da je visok oko pet stopa i devet inča, da mu je pedesetak godina, kosa i bikovi prosijedi, nos orlovski, a izraz lica divlji i odbojan.

- Izuzevši takav izraz lica cijeli bi opis mogao odgovarati Douglasu, imao je prosijedu kosu i brkove, te bio otprilike iste visine. Da li ste još štogod doznali?

- Bio je odjeven u sivo odijelo od grubog materijala i kratki mornarski kaput, a preko toga je nosio žuti ogrtač, te mekanu kapu.
- A što je sa puškom?
- Bila je duga oko pola metra. Sasvim je mogla stati u kovčežić, koji se, pak, lijepo mogao sakriti ispod kaputa.
- Kako će se sve to odraziti na objašnjenje našeg slučaja?
- Ali gospodine Holmes - reče MacDonald - kad uhvatimo toga čovjeka - a budite uvjereni da sam razaslao njegov opis samo pet minuta nakon što sam ga sam dobio - moći ćemo to ocijeniti. No, priznajte da je već i do sada učinjeno mnogo. Znam da se Amerikanac Hargrave prije dva dana pojavio u Tunbridge Wellsu na biciklu i sa kovčegom u ruci. U kovčegu je imao kratku prepiljenu pušku, dakle došao je sa zločinačkom namjerom. Jučer ujutro krenuo je biciklom prema odredištu, sakrivši pušku ispod kaputa. Koliko znam, nitko ga nije vidio, ali ne mora se nužno proći kroz selo da bi se došlo do ulaza u park, a osim toga ceste su pune biciklista. Vjerojatno je odmah sakrio bicikl među lovore, u kojima smo ga kasnije pronašli, možda se i sam tamo pritajio čekajući da Douglas iziđe iz kuće. Puška baš nije najzgodnije oružje u zatvorenom prostoru, no on ju je namjeravao upotrijebiti na otvorenom, a tada ona ima izrazite prednosti: jedva da se može promašiti, a njezin prasak tako je čest u ovom lovačkom kraju Engleske da nitko ne bi na nj obratio posebnu pažnju.
- To je sasvim jasno! - reče Holmes.
- No Douglas se nije pojavljivao. Što da radi? Ostavio je bicikl i uputio se prema kući. Bijaše sumrak, most je još bio spušten, a nikoga nije bilo uokolo. Odvažio se prijeći, namjeravajući, bez sumnje, izmisliti neku ispriku ako koga susretne. No nikoga nije susreo. Klizne u prvu sobu koju je ugledao i sakrije se iza zavjese. Otuda je promatrao kako se most diže; znao je da odsad može pobjeći samo preko jarka. Čekao je do 23,15 sati kad je Douglas, za večernjeg obilaska ušao i u tu sobu. Tada je opalio i pobjegao kao što je isplanirao. Kako je znao da će

ljudi iz hotela opisati bicikl, te da će on biti dokaz protiv njega, odlučio je ostaviti ga i produžiti nekim drugim vozilom do Londona ili nekog sigurnog skrovišta koje je već prije predvidio. Kako vam se čini priča, gospodine Holmes?

- Vaša priča je jasna i prihvatljiva. Tako dakle, vi zamišljate njezin kraj. Moj je drugačiji: zločin se dogodio pola sata prije nego što nam je rečeno; gospođa Douglas i gospodin Barker dogovorno nam nešto kriju; oni su pomogli ubojici da pobjegne, ili su - u najmanju rubu - bili na mjestu zločina prije nego što je ovaj umakao; krivotvorili su dokaze o njegovu bijegu, a vrlo je vjerojatno da su mu i sami to omogućili spuštanjem mosta. Eto tako tumačim prvi dio priče.

Oba detektiva odmahnuše glavom.

- Ali, gospodine Holmes, ako je to istina, mi iz jednog misterija zapadamo u drugi - reče londonski inspektor.

- I to još gori - dodade White Mason. - Gospođa nikad nije bila u Americi. Kakva bi ona mogla imati razloga da skriva ubojicu Amerikanca.

- Priznajem da to nije lako shvatiti - reče Holmes. - Predložio bih da mi dopustite da večeras sam malo ispitam stvar. Možda ću uspjeti nešto pridonijeti zajedničkom rješenju.

- Možemo li vam biti pri ruci, gospodine Holmes?

- Ne, nipošto. Moje potrebe su skromne: mrak i VVatso-nov kišobran. A Ames - vjerni Ames - dat će mi podršku. Sve putanje mojih misli vode me natrag na jedan problem: zašto bi sportski građen muškarac razvijao mišiće pomoću tako neprirodnog pomagala kao što je jedan uteg?

Kasno u noći Holmes se vratio sa svog samotnog istraživanja.

Spavali smo zajedno u dvokrevetnoj sobi, jer nam ta mala seoska gostionica nije mogla ponuditi ništa bolje. Kad je ušao, već sam spavao, ali me je napola razbudio.

- Jeste li uspjeli što otkriti, Holmes - samo sam promrmljao, šuteći je stajao uz moj krevet s voštanicom u ruci. Zatim se njegovo visoko, mršavo tijelo nagnulo prema meni.
- Biste li se plašili, Watson, spavati u istoj sobi s luđakom, sa čovjekom kojega napušta razum, s idiotom čija je moć shvaćanja jednaka nuli?
- Ni najmanje - odgovorio sam začuđen.
- Sva sreća - reče. To je bilo sve što sam od njega te večeri čuo.

SEDMO POGLAVLJE

Rješenje zagonetke

Slijedećeg jutra nakon doručka zatekli smo Mac Donal-da i White Masona kako povjerljivo o nečem raspravljaju u zasebnoj sobi mjesnog narednika. Pred njima je na stolu bila hrpa pisama i brzjava koje su pažljivo svrstavali u skupove. Tri su ostavili po strani.

- Još tragate za bjeguncem na biciklu? - upita Holmes veselo. - Kakve su posljednje vijesti o nevaljalcu?

Mac Donald tužno pokaže na gomilu pisama.

- Javljaju da su ga vidjeli u Leicesteru, Nottinghamu, Southamptonu, Derbyju, East Hamu, Richmondu i na četrnaest drugih mjesta. Na tri mjesta - u East Hamu, Leicesteru i Liverpoolu - sasvim je sigurno identificiran, te je i uhapšen. Cijela zemlja vrvi bjeguncima u žutim kaputima.

- Jao, jao - uzvikne Holmes suosjećajno. - A sada gospodine Mac i gospodine White Mason, želio bih vam nešto najozbiljnije savjetovati. Kad sam zajedno s vama preuzeo taj slučaj dogovorili smo se, ako se sjećate, da neću izlaziti pred vas s polu dokazanim teorijama već da ću se povući i razvijati misao sve dok ne budem siguran da sam na pravom putu. Stoga vam još ne kanim otkriti što o svemu tome mislim. No, s druge strane, obećao sam da ću biti otvoren prema vama, a mislim da nije pošteno pustiti vas da i dalje trošite snage na beskorisne stvari. Zato sam jutros došao da vam

savjetujem nešto što se može sažeti u samo tri riječi:

Napustite taj slučaj.

Mac Donald i White Mason začuđeno pogledaju svog slavnog kolegu.

- Zar ga smatrate beznadnim? - poviče inspektor.

- Smatram vaš put k rješenju beznadnim, ali ne i napor da se dođe do istine.

- Ali vratimo se tom biciklistu. On nije izmišljen. Imamo njegov opis, njegov kovčeg i bicikl. Mora i on negdje postojati. Zašto ga onda ne bismo uhvatili?

- Dakako, on bez sumnje negdje jest, i mi ćemo ga napokon imati u rukama, ali ne bih želio da trošite snage tražeći ga u East Hamu ili Liverpoolu. Siguran sam da postoji neki kraći put do cilja.

- Vi nam nešto tajite. A to nije pošteno, gospodine Holmes - inspektor je bio pomalo ljutit.

- Vi poznajete moju metodu rada, gospodine Mac. No zadržat ću sve za sebe samo još kratko vrijeme. Samo još želim provjeriti neke pojedinosti, što neće dugo trajati, a onda ću vam reći zbogom i vratiti se u London, prepustivši vam sve rezultate svoga rada. Previše vam dugujem a da bih drukčije postupio, jer u dosadašnjoj praksi nisam naišao na zanimljiviji i čudniji slučaj.

- Ovo zaista ne mogu shvatiti, gospodine Holmes. Kad smo se vidjeli sinoć, nakon našeg povratka iz Tunbridge Wellsa, vi ste se u glavnim crtama slagali s rezultatima naše istrage. Što se nakon toga moglo dogoditi pa da potpuno promijeni vaš stav prema ovom slučaju?

- Pa, kad me već pitate, prošle sam noći proveo nekoliko sati u dvorcu, kao što sam vam bio rekao da namjeravam.

- I što se zbilo?

- Na žalost, u ovom času mogu samo općenito i približno odgovoriti. Usput rečeno, upravo čitam kratku, jezgrovitu i zanimljivu knjižicu o povijesti te stare kuće, koju sam kupio za samo jedan peni u ovdašnjoj trafici. - Rekavši to, Holmes izvuče iz

džepa malu brošuru ukrašenu grubo izrađenim otiskom staroga dvorca. - Dragi moj gospodine Mac, ovo uklapanje u povijesnu atmosferu silno povećava slast koju mi istraga pruža. Ne budite tako nestrpljivi, uvjeravam vas da čak i tako štura i oskudna povijest, kao što je ova ovdje, daje čovjeku određenu predodžbu o prošlosti. Dopustite da vam pročitam jedan primjer. »Podignut u petoj godini vladavine Jakova I na mjestu na kojem je prije bila neka starija građevina; birlstonski dvorac jedan je od najljepših primjera plemićke kuće opkoljene jarkom«.

- Vi nam se rugate, gospodine Holmes.

- Koješta, gospodine Mac! Ovo je prvi put da izbija na vidjelo naglost vaše čudi. U redu, ne kanim dalje čitati kad vas to tako uzbuđuje. No ako vam samo kažem da se tu spominje kako je imanje zauzeo Parlament godine 1644, zatim skrivanje kralja Karla za vrijeme građanskog rata i napokon posjet Georga II dvorcu, priznat ćete da su uz to zadnje povezane neke vrlo zanimljive stvari. -- Ne sumnjam u to gospodine Holmes, ali to nas se zapravo ne tiče.

- Zar doista tako mislite? Je li moguće? Širina gledanja je, dragi gospodine Mac, bitan zahtjev naše struke. Cesto je od izuzetnog značenja u rješavanju zamršenog spleta problema i indirektna upotreba znanja. Oprostite ovu primjedbu nekome tko je, premda samo amater, ipak mnogo stariji i iskusniji od vas,

- Prvi sam vam spreman to priznati - reče detektiv iskreno. - Priznajem također da je vaša konstrukcija sasvim suvisla, ali je vaš način dokazivanja vraški zaobilazan,

- No, nemojte tako; evo napuštam povijest i vraćam se sadašnjosti. Sinoć sam, kako rekoh, posjetio dvorac. Nisam susreo ni gospodina Bakera ni gospođu Douglas. Nisam smatrao shodnim da ih uznemiravam, no bilo mi je drago čuti da gospođa nije shrvana tugom već da je s užitkom pojela ukusno pripremljenu večeru. Namjera mi je zapravo bila posjetiti dobroga gospodina Amesu s kojim sam uspostavio srdačne odnose; vrhunac ljubavnosti smatrao

sam njegovu dozvolu da ne pitajući nikoga sam provedem izvjesno vrijeme u radnoj sobi.

- Što! Zajedno s onim tamo? - uskliknuh.

- Ne-e, to je sve već sređeno. Kako sam obaviješten, vi ste dali dozvolu za to. Soba je opet uredna i u njoj sam proveo vrlo korisnih četvrt sata.

- Što ste činili? ...-.

- Da ne kažete da sam tajanstven, reći ću vam što: tražio sam uteg koji nedostaje. Znae da je taj predmet uvijek imao značajnu ulogu u mojoj slici ovoga slučaja. I našao sam ga.

- Gdje?

- E, sad smo stigli do granice neistraženog područja. Dajte mi još malo vremena, samo još malo, a onda obećajem da vam neću više ništa kriti.

- Moramo, dakle, pristati na uvjete koje postavljate - reče inspektor

- ali kad već idete tako daleko da nam savjetujete da napustimo slučaj ... Zašto bismo ga, za ime božje, morali napustiti?

- Iz jednostavnog razloga, dragi gospodine Mac, što nemate predodžbe o tome što istražujete.

- Ispitujemo ubojstvo gospodina Johna Douglasa iz birl-stonskoga dvorca.

- To da, to svakako da. Ali ne trudite se da uđete u trag tajanstvenom ubojici na biciklu. Uvjeravam vas da to ne vodi nikamo.

- Što onda predlažete da se radi?

- Točno ću vam reći što, ako me samo budete htjeli poslušati.

- Moram vam priznati da ste do sada, unatoč čudnom vladanju, uvijek bili vođeni razumnim motivima. Stoga ću postupiti kao što nam savjetujete.

- A vi, gospodine White Mason?

Mjesni detektiv bespomoćno pogleda jednog, pa drugoga. Metode gospodina Holmesa bile su mu strane.

- Pa, ako je inspektor s tim suglasan, suglasit ću se i ja - napokon izusti.
- Odlično - reče Holmes. - Onda vam obojici preporučujem ugodan i veseo izlet u prirodu. Čuo sam da je pogled što se pruža s birlstonskog brda prema Wealdu fantastičan. Vjerujem da ćete naći i pogodnu gostionicu u kojoj ćete moći ručati - na žalost ne poznajem dovoljno ovaj kraj da bih vam mogao nešto preporučiti. A navečer, umorni ali sretni...
- Čovječe, ovo prelazi u lakrdiju! - vikne Mac Donald ustavši ljutito.
- No, dobro, provedite dan kako hoćete - reče Holmes, tapšući ga živahno po ramenu. - Idite kamo hoćete i radite što hoćete, ali prije nego što padne mrak obavezno budite ovdje - neizostavno, gospodine Mac.
- To već zvuči razumnije.
- I prijašnji je savjet bio odličan, ali ne inzistiram ako vam se ne sviđa; glavno je da budete ovdje kad vas zatrebam. Ali prije nego što se rastanemo, želio bih da napišete poruku gospodinu Barkeru.
- A što to?
- Izdiktirat ću vam je, ako hoćete. Jeste li spremni? »Poštovani gospodine, Palo mi je na um da nam je dužnost isprazniti jarak ako eventualno nešto pronađemo ...«
- To je isključeno - reče inspektor - ja sam ga pretražio.
- Koješta, dragi moj. Lijepo vas molim da to napišete.
- U redu, nastavite.
- »... nešto što može imati veze s našom istragom. Sve je već isplanirano, pa će radnici prionuti na posao već ranom zorom i skrenuti vodu ... «
- To nije moguće!
- » ... skrenuti vodu; smatrao sam za shodno da vas unaprijed obavijestim i kažem razlog tom postupku«.

- A sad potpišite i oko 16 sati po nekom pošaljite. U to isto vrijeme naći ćemo se ponovno u ovoj sobi. A do tada možemo raditi što hoćemo jer, uvjeravam vas, istraga je zašla u slijepu ulicu.

Približavala se večer kad smo se ponovo našli. Holmes se vladao vrlo ozbiljno, ja sam bio znatiželjan, a detektivi izrazito kritički raspoloženi i ljutiti.

- A sada, gospodo - progovori moj prijatelj svečanim tonom - pozivani vas da zajedno još jednom sve ispitamo, pa vi prosudite da li moja zapažanja opravdavaju zaključak do kojega sam došao. Večer je vrlo svježa, pa kako ne znam

koliko bi nas pothvat mogao potrajati, to vas molim da odje-nete najtoplije kapute koje imate. Od izvanredne je važno[^] sti da budemo na našim mjestima prije nego što padne mrak, stoga dopustite da vas odmah povedem.

Obišli smo park izvana sve dok nismo stigli do mjesta na kojem se kroz ogradu moglo proći. Provukli smo se unutra, te u mraku koji je postajao sve gušći koračali za Holmesom dok nismo došli do grmlja nasuprot glavnom ulazu i mostiću koji još nije bio podignut. Holmes se šćućurio zaklonivši se za lovorov grm, što smo i mi učinili.

- No, a što ćemo sad? - upita pomalo osorno Mac Donald.

- Skupiti dušu u se i strpljivo čekati ne praveći buku - odgovori Holmes.

- Zašto smo ovamo došli? Doista mislim da biste mogli biti otvoreniji prema nama.

Holmes se nasmije.

- Watson tvrdi da dramtiziram život - reče. - Da, zapravo, umjetnička žica u meni upravo vapi za dobro izrežiranom predstavom. Naše bi zanimanje, gospodine Mac, bilo zaista sumorno i prljavo kad ne bismo katkad inscenirali rasplet tako da naši rezultati dođu najbolje do izražaja. Otvorena optužba, grub udarac po ramenu - kakav vam je to rasplet? Ali naprotiv, brzina donošenja zaključka, lukavo postavljena zamka, bistro predviđen

razvitak situacije, pobjeda u obrani zamisli - zar to nije ponos i opravdanje našeg životnog zanimanja? Eto upravo sada opčinjeni ste čarom situacije i slatkim iščekivanjem koje samo lovac poznaje. Pitam vas što bi bilo sa svim tim osjećajima da sam u iznošenju plana bio točan kao sat? Molim vas budite još malo strpljivi, gospodine Mac, i sve će vam se objasniti.

- Nadam se ipak da će taj ponos i opravdanje i sve ostalo što ste nabrojili, nastupiti prije nego što umremo od studeni - reče londonski detektiv s pomalo smiješnim izrazom pokoravanja sudbini.

Svi smo imali razloga da se pridružimo nadi koju je izrazio, jer je čekanje bilo dugo. Uskoro je izdužena, sumorna fasada staroga zdanja uronila u mrak. Zbog vlažnog i hladnog isparavanja iz jarka promrzli smo do kosti, a zubi su nam cvokotali. Samo je slaba svjetlost tinjala na vratima a iz one kobne sobe širio se spokojni svjetlosni krug. Sve je drugo bilo utonulo u mrak.

- Pitam se koliko će ovo potrajati - iznenada se javi inspektor. - I što mi zapravo očekujemo da vidimo?

- Nemam pojma, baš kao ni vi, koliko ovo može potrajati - odgovori prilično oštro Holmes. - Kad bi zločinci objavili raspored kretanja kao što to čine vlakovi, svima bi nam bilo mnogo lakše. A što se tiče... Eto, to je ono što čekamo.

Dok je to govorio opazili smo kako sjajna žuta svjetlost u radnoj sobi povremeno biva zastrta nečijim kretanjem ispred svjetiljke. Lovorov grm u kojem smo se bili šćućurili bio je točno nasuprot prozoru, samo tridesetak metara od njega. U tome času netko je otvorio prozor. Vidjeli smo tamnu siluetu muške biste. Nekoliko časaka gledao je ispred sebe kradomice kao da se hoće uvjeriti da ga nitko ne promatra. Zatim se nagnuo naprijed, u mukloj tišini noći čulo se zapljuskivanje uzburkane vode. Čovjek je koračao jarkom noseći nešto u ruci. Tada iznenada zavitla time kao što ribar vitla udicom - bio je to prilično velik, okrugao predmet koji je na

trenutak zasjenio svjetlo svjetiljke dok je prolazio kroz otvoren prozor.

- Sad! - poviče Holmes. - Za mnom.

Za čas smo bili na nogama, no ukočeni udovi jedva su nas nosili, a on je nošen žarom što ga je ispunio, učinivši ga odjednom najspretnijim i najjačim čovjekom na svijetu, pretrčao za tili čas preko mostića i počeo zvoniti što je jače mogao. S druge strane vrata začulo se struganje zasuna, a zatim se pojavio iznenađeni Ames. Holmes ga je bez riječi odgurnuo u stranu i jurnuo, a mi smo pošli za njim u sobu u kojoj je bio muškarac što smo ga malo prije vidjeli. Svjetlost koju smo gledali izvana dolazila je od petrolejke. Sada je ona bila u rukama Cecila Barkera koji ju je pružio prema nama da nas bolje osmotri dok smo ulazili. Isto svjetlo osvjetljavalo je odlučne, muške crte izbrijana lica i prijeteći pogled mrkih očiju.

- Što tražite ovdje? Što sve ovo znači? - poviče. Holmes zaokruži pogledom po sobi, a zatim poleti prema svežnju natopljenom vodom i svezanom konopcem, koji je bio ispod pisaćeg stola.

- Evo što tražimo, gospodine Barker. Ovaj zamotak, pričvršćen za uteg koji ste upravo izvadili s dna jarka.

Barker zapanjeno iskolači oči.

- Sto mu gromova, kako ste to uspjeli saznati - vikne, gledajući Holmesa ravno u oči.

- Kako ne bih kad sam ga ja tamo stavio.

- Vi ste ga stavili? Vi!

- Točnije rečeno: ponovo stavio - reče Holmes. - Sjećate li se, inspektore, da me zapanjivalo to što postoji samo jedan uteg. Skrenuo sam vam na to pažnju, no kako je naišlo mnogo praćenih problema koje je trebalo riješiti, u vrtlogu događaja zanemarili ste tu činjenicu koja je nudila korisne zaključke. Kada nedostaje uteg, a voda je u blizini, nije teško pretpostaviti da je nešto pomoću njega potopljeno. Bilo je vrijedno to ispitati, pa sam, uz pomoć Ames, koji me pustio u sobu, i ručke Watsonova kišobrana sinoć upecao i

pretražio ovaj zavežljaj. No iznad svega bilo je važno doznati tko ga je tamo stavio. To smo postigli posluživši se lukavstvom, naime objavivši da ćemo sutra isušiti jarak, očekivali smo da će onaj tko je sakrio zavežljaj pod svaku cijenu željeti da ga ponovo izvuče čim mu to dopusti mrak. Raspolažemo čak sa četiri svjedoka koji će potvrditi o kome je riječ, tko je iskoristio prvu priliku da to napravi, i stoga mislim, gospodine Barkeru, da nam dugujete objašnjenje. Sherkock Holmes položi mokri zavežljaj na stol kraj svjetiljke i razveže konopac kojim je bio svezan. Izvuče iz njega uteg, te ga dobaci da onog drugog što je bio u uglu sobe. Zatim izvuče iz svežnja par čizama. Zatim položi na stol dug, ubojit nož, zaštićen koricom. Napokon razveže smotuljak s odjećom u kojemu je bio komplet rublja, čarape, sivo odijelo od tvida i kratki žuti kaput. - Odjeća je sasvim obična - reče Holmes - osim kaputa koji nosi žig agresivnosti. - Blagom kretnjom raširi ga prema svjetlu, a dugi i vitki prsti lepršali su oko njega. - Pogledajte ovamo, unutrašnji džep toliko je produljen da se u njega može smjestiti prepiljena puška. Na ovratniku je iznutra oznaka trgovine muškom robom »Neale, Vermissa, U.S.A.« Proveo sam poučno poslijepodne u župnikovoj privatnoj knjižnici i proširio znanje podatkom da je Vermissa napredan gradić smješten na početku jednog od najpoznatijih nalazišta ugljena i željeza u Sjedinjenim Državama. Koliko se sjećam, gospodine Barker, vi ste dovodili u vezu ta nalazišta s prvom suprugom gospodina Douglasa, pa ne bi bilo površno zaključiti da inicijali V. V. na posjetnici pronađenoj pokraj mrtvaca znače Vermissa Vallev, te da bi dolina, koja šalje poslanike smrti, mogla biti ona dolina straha o kojoj smo već čuli. Ovo možemo sa priličnom sigurnošću ustvrditi. A sada gospodine Barker, ne bih htio dalje odgađati vaše objašnjenje. Trebalo je vidjeti lice Cecila Barkera kako je mijenjalo izraze - od bijesa, čuđenja i zaprepaštenja do neodlučnosti - dok je veliki detektiv izlagao svoje mišljenje. Na kraju je izabrao ponešto jetku ironiju.

- Kad već toliko toga znate, gospodine Holmes, ne biste li nam rekli i nešto više? - podsmjehivao se Barker.

- Ne sumnjate da bih mogao reći i mnogo više, gospodine, ali rado bismo to čuli iz vaših usta.

- To vi, dakle, od mene očekujete? Mogu vam reći samo jedno: ako tu postoji kakva tajna, ona nije moja, i stoga nije na meni da vam je otkrijem.

- Ako je vaš stav zaista takav - zaključí mirno inspektor - onda ćemo vas morati držati na oku dok ne dobijemo nalog za hapšenje.

- Činite, do vraga, što god smatrate shodnim - reče Barker prkosno. Postupak je, barem što se njega tiče, bio doveden do mrtve točke; dovoljno je bilo baciti samo jedan pogled na to čvrsto, granitno lice, pa da se zaključí da nema te sile koja će ga natjerati da progovori protiv njegove volje. Ali iznenada ženski glas prekine neugodni zastoj. U sobu je ušla gospođa Douglas koja je sve slušala kod poluotvorenih vrata.

- Zaista ste već mnogo za nas napravili, Cecile - reče.

- Ma što da se iz svega toga u budućnosti izrodi, dovoljno ste učinili.

- Dovoljno i više nego dovoljno - opazi Sherlock Holmes ozbiljnim glasom. - Budući da suosjećam s vama, gospođo, to bih vam najtoplije preporučio da pokažete povjerenje u razumnost naše pravne službe, te da dobrovoljno otkrijete policiji svoju tajnu. Možda sam i ja pogriješio ne prihvativši najavu mogućeg povjerenja koju mi je prenio moj prijatelj, gospodin Watson; ali u to sam vrijeme imao dobre razloge da vjerujem da ste izravno upleteni u zločin. Sada sam siguran da nisam bio u pravu. No, kako još preostaje mnogo toga da se objasni, to bih vam preporučio da pozovete gospodina Douglasa da ispriča svoju priču.

Na te riječi gospođa Douglas zapanjeno krikne. Čini se da su na isti način reagirali i svi ostali, kad li odjednom postadosmo svjesni prisutnosti čovjeka koji kao da je izronio iz zida najmračnijega ugla

sobe. Gospođa Douglas se okrene... i čas kasnije bila je u njegovu zagrljaju. Gospodin Barker prihvati ruku koju mu je ovaj pružio.

- Ovako je najbolje, Jack - ponavljala je njegova supruga. - Uvjeren sam da je tako najbolje.

- Doista je najbolje, gospođo Douglas - reče Sherlock Holmes. - I ja sam uvjeren da će tako biti za vas najbolje.

Čovjek je još treptao očima, zaslijepljen kao svatko onaj tko iz mraka naglo iziđe na svjetlo. Crte lica bile su mu značajne. Imao je odvažne sive oči, guste, kratko podšišane prosijede brkove, četvrtastu donju vilicu, van izbačenu bradu, duhovita usta. Sve nas je dobro odmjerio, a onda, na moje veliko čuđenje, prišao meni i pružio mi svežanj papira.

- Čuo sam za vas - reče glasom koji nije zvučao ni sasvim britanski ni sasvim američki, no bijaše unatoč tome ugodno mekan. - Vi ste ovdje povjesničar. Niste se još do sada, gospodine Watson, susreli s ovakvim slučajem i stoga bih uložio u njega i posljednji dinar. Ispričajte ga sasvim slobodno, na svoj način, no tu su činjenice kojima naprosto ne možete promašiti ukus publike. Proveo sam dva dana zatvoren u tijesnom prostoru one mišje rupe, a ono malo dnevnog svjetla što je do mene dopiralo upotrijebio sam da te činjenice zapišem. Rado vam ih prepuštani, vama i vašim čitaocima. To je priča o »dolini straha«.

- To pripada prošlosti, gospodine Douglas - reče Sherlock Holmes. - Sada želimo čuti ovu novu priču.

- I ćut ćete je, gospodine - reče Douglas. - Mogu li puši ti dok pričam? Hvala; gospodine Holmes; kako ste pušač, možete zamisliti što znači imati u džepu duhan, a ne zapušiti iz straha da me njegov miris ne oda. I tako puna dva dana. - Nasloni se na kamin i strastveno povuče dim cigare koju mu je Holmes bio pružio. - Čuo sam za vas, gospodine Holmes, ali nisam vjerovao da ćemo se susresti. No već i prije nego što završite sa čitanjem toga - reče pokazavši papire koje sam držao u ruci - morat ćete priznati da sam vam donio nešto sasvim novo i neuobičajeno.

Inspektor Mac Donald zurio je cijelo vrijeme u pridoš-licu, ne mogavši doći k sebi od čuda.

- Ovo stvarno ne mogu shvatiti! - napokon poviče. - Ako ste vi gospodin Douglas iz birlstonskog dvorca, čiju onda smrt mi već dva dana istražujemo, i odakle ste, za ime božje, sada izronili? Poput duha ste pred našim očima iznik-nuli ravno iz poda.

- Aha, gospodine Mac - prijeteći prstom reče mu Holmes - a odbili ste da pročitate onaj izvrstan prikaz o skrivanju kralja Karla. Ljudima u ono doba nije ni padalo na um da se skrivaju ako nisu imali pouzdano skrovište; a skrovište koje je jedanput poslužilo može ponovo biti korisno. Bio sam, dakle, uvjeren da ćemo gospodina Douglasa naći pod ovim krovom.

- I kako se već dugo tako poigravate s nama; gospodine Holmes? - ljutito zapita inspektor. - Kako dugo ste nas pustili da trošimo snage istražujući nešto što ste znali da ne postoji?

- Ni jednoga časa, dragi gospodine Mac. Tek sam sinoć zauzeo definitivni stav prema ovom slučaju. A kako ništa, sve do večeras, nisam mogao dokazati, uputio sam vas i vaše kolege da uzmete slobodan dan. Recite, molim vas, što sam drugo mogao učiniti? Čim sam u jarku otkrio komplet odjeće sinulo mi je 'da tijelo koje smo našli nije i ne može biti tijelo gospodina Douglasa već čovjeka koji je na biciklu došao iz Tunbridge Wellsa. Svaki drugi zaključak bio bi isključen. Nakon toga trebalo je smisliti gdje bi sada mogao bit gospodin Douglas; prevagnuo je zaključak da se pomoću supruge i prijatelja najvjerojatnije sakrio u kući kad tu već postoji takvo pogodno mjesto, te da čeka bolja vremena kad će konačno moći pobjeći.

- Dobro ste to smislili - pohvali ga gospodin Douglas. - Doista, nadao sam se da ću uspjeti izmaći britanskim zakonima jer nisam znao kako se ovdje gleda na ovakav slučaj; s druge strane nadao sam se da ću tako zauvijek zamesti trag ovim nitkovima. Slušajte, ja nikad nisam učinio ništa čega bih se morao imalo stidjeti, ništa što ne bih ponovo učinio, no o tome ćete moći prosuditi tek kad vam

ispričam povijest svoga života. Ne morate me na to upozoravati, inspektore, čvrsto sam odlučio da kažem istinu.

Neću vam pričati sve od početka, jer je to sadržano u onim papirima - reče, pokazavši na svežanj koji mi je malo prije pružio - no vidjet ćete da je to vrlo čudna priča. Svedimo je na slijedeće: postoje ljudi koji me s razlogom mrze i koji bi dali i posljednju paru da me se dokopaju. Dokle god oni žive, za mene nema sigurna mjesta na svijetu. Progonili su me iz Chicaga do Kalifornije, zatim su me otjerali iz Amerike; kad sam se oženio i nastanio u ovom mirnom kraju, ponadao sam se da ću posljednje godine života spokojno provesti. Svojoj supruzi nikad nisam objasnio o čemu je riječ. Zašto da je u to uvlačim? Ona bi potpuno izgubila mir zamišljajući da me na svakom koraku čeka zlo. No pretpostavljam da je ipak nešto slutila, jer mi je tu i tamo izmakla pokoja riječ, ali do jučerašnjeg dana nije zapravo znala bit problema. I ona i Barker pri ispitivanju su vam rekli sve što znaju, jer je one noći bilo premalo vremena za bilo kakva objašnjenja. Sada zna sve, a mislim da bi bilo mnogo pametnije da sam joj već prije sve ispričao. Ali teško je bilo odlučiti se na to, draga - obrati joj se i na čas je uhvati nježno za ruku - a ja sam postupio kako sam mislio da je najbolje. Dakle da počnem, gospodo. Dan prije nego što se to dogodilo našao sam se u Tunbridge Wellsu i slučajno na ulici spazio jednog čovjeka. Bio je dovoljan samo tren - imam oštro oko za takve stvari - pa da budem sasvim siguran tko je. Bio mi je to najveći neprijatelj koji me je godinama progonio kao što izglednjeli vuk progoni jelena. Odmah sam znao da mi prijete zlo, te sam se vratio kući da se priprelim. Shvatio sam da ću se morati sam boriti.

Davno nekad bijah tako sretne ruke da se o tome pričalo po Sjedinjenim Državama. Ponadao sam se da će se to ponoviti. Cijeli slijedeći dan nastojao sam da ne izlazim u vrt. Kasnije sam shvatio da je to bilo dobro, jer bi me inače bio napao onom svojom krnjom puškom prije nego što bih mogao izvući svoju. Nakon što

smo podigli most, a ja sam se uvijek osjećao mirnijim kad je bio podignut, prestao sam misliti na opasnost. Nisam nikada ni pretpostavio da bi on mogao ući u kuću i dočekati me. No, kad sam, po običaju obišao kuću, čim sam ušao u radnu sobu naslutio sam opasnost. Mislim da čovjek koji je prošao kroz tolike opasnosti u životu kao ja, razvije nešto poput šestog čula, koje u određenom momentu zazvoni na uzbunu. To sam osjetio i u tom času, ali vam ne mogu objasniti kako. Trenutak zatim spazih kako ispod prozorske zavjese viri čizma i tada mi postade jasno.

U ruci mi je gorjela samo blijeda voštanica, no kroz otvorena vrata prodiralo je u sobu svjetlo iz hodnika. Stavih voštanicu na stol i zgrabih čekić što sam ga malo prije bio odložio na kaminu. U tom času čovjek navali na mene. Spazih odsjaj noža, te zamahnuh na njega čekićem. Očito sam ga pogodio jer je pao na pod. Čovjek se spretno poput jegulje izvijao oko stola, a onda je naglo izvukao pušku ispod kaputa, čuo sam kako je napinje, no uspio sam ga zgrabiti prije nego što je povukao obarač. Zgrabio sam pušku za cijev, te smo se počeli rvati. Znao sam da će biti gotov onaj koji popusti. On se nije predavao no u toj borbi kundak je bio okrenut prema dolje. Možda sam i ja povukao obarač. Možda smo ga slučajno otkačili dok smo se borili. U svakom slučaju, olovo iz obje cijevi sasulo mu se u lice, a ja sam stajao nad njim zureći u ono što je ostalo od Teda Baldwina. Odmah sam ga prepoznao kad sam ga vidio u gradu kao i ovdje kad me je napao, ali sada ga ni rođena mati ne bi bila prepoznala da ga je kojim slučajem vidjela. Premda sam ogrubio, ipak mi je gotovo pozlilo kad sam ga ugledao. Grčevito sam se držao stola kad je Barker dojurio u sobu. Čuo sam kako silazi i moja supruga, te sam potrčao k vratima da je zaustavim. Nije to bio prizor za žene. Obećao sam da ću doći k njoj što prije budem mogao. Barkeru sam rekao samo riječ-dvije objašnjenja - jer shvatio je sve već na prvi pogled - te smo čekali da dođu ostali. No nikome ni traga. Tada smo shvatili da oni nisu ništa čuli i da smo mi jedini koji znamo što se dogodilo. U tom se

času rodila ideja. Bio sam zadivljen njome. Kako je onom čovjeku rukav bio zadignut vidio se žig Lože na podlaktici, evo ovdje. Čovjek kojeg smo upoznali pod imenom Douglas zasuče rukav kaputa te nam pokaže smeđi trokut u krugu, isti onakav kakav smo vidjeli na mrtvacu.

- Prva pomisao sinula mi je kad sam vidio taj znak. Odjednom mi je plan bio jasan. Njegova visina, kosa i stas bijahu slični mojima. A što se njegovoga lica tiče tu se nitko ne bi bio zakleo da to nisam ja. Skinuo sam s njega ovo odijelo a četvrt sata kasnije Barker i ja smo mu već bili navukli moj kućni kaput i pogledali ga onako kako ste ga vi našli. Smotali smo sve njegove stvari zajedno i privezali za jedini teret koji smo u tom času mogli naći, te zavitali kroz prozor. Poruka koju je namjeravao ostaviti pokraj moga lesa, sada je ležala pored njegovoga. Stavili smo mu i moje prstenje, no kad je trebalo skinuti vjenčani prsten - on pokaže svoju mišićavu ruku - to, kao što vidite, više nije išlo. Nisam se od njega odvajao od vjenčanja, te da bih ga skinuo trebalo bi ga turpijom prepiliti. Stoga smo tu pojedinost prepustili slučaju. Sumnjam, uostalom, da bih bio pristao da se od njega odvojim, no i da sam htio, eto, nisam mogao. Sjetio sam se, međutim, nečeg drugog: donio sam komadić flastera i stavio ga točno; na mjesto na kojem i ja upravo sada nosim isti takav komad. To Vam je promaklo, gospodine Holmes, jer da ste kojim slučajem podigli taj flaster, ne biste ispod njega bili našli nikakve posjekotine.

Eto tako se to dogodilo. Da sam se uspio pritajiti a zatim pobjeći, moja bi supruga došla za mnom, pa bismo konačno mogli negdje daleko mirno proživjeti ostatak naših dana. Ovi mi đavoli neće dati mira dokle god ne budu znali da sam pod zemljom; no da su pročitali u novinama kako me je Baldwin ubio, to bi bio kraj mojih nevolja. Nisam imao dovoljno vremena da sve detaljno objasnim Barkeru i svojoj supruzi, ali dovoljno su razumjeli da me podrže. Znao sam za ovo skrovište, no znao je za njega i Ames, pa ipak mu

nikad nije palo na pamet da ga poveže s mojim nestankom. Sklonio sam se ovdje, a Barker je učinio sve ostalo.

Mislim da i sami možete pretpostaviti što je sve učinio. Otvorio je prozor i ostavio na njemu trag kako bi vas naveo na pomisao da je ubojica tuda umakao. Priznajem, bilo je previše to od njega zahtijevati, ali kako je most bio podignut, nije nam preostajalo ništa drugo. Kad je napokon sve bilo sređeno, on počne zvoniti na uzbunu što je jače mogao. I sami znate što se poslije dogodilo - eto gospodo, rekao sam vam istinu, čistu istinu, a vi postupite prema vlastitom nahođenju. Meni neka sam bog bude na pomoći. Htio bih sada znati kako engleski zakoni tretiraju ovakav slučaj?

Tišinu koja je nakon toga zavladała prekinuo je Sherlock Holmes.

- Engleski su zakoni u biti pravedni. Bit će vam suđeno kako zaslužujete. No zapitat ću vas: kako je onaj čovjek saznao da ovdje živite, kako je uspio ući u kuću i kako je našao gdje će se sakriti?

- O tome nemam pojma. Holmes problijedi i uozbilji se.

- Bojim se da s ovim slučaj nije završen - reče. - Na vas možda vrebaju i gore opasnosti nego što su engleski zakoni ili čak vaši neprijatelji iz Amerike. - Moj je savjet da se i dalje čuvate.

Predviđam vam još veće nepravilike, gospodine Douglas.

EpiLOG

Prošao je i sudski postupak u kojem je slučaj Johna Douglasa prenesen u nadležstvo višega suda. Na vrhovnom je sudu bio oslobođen s obrazloženjem da je ubio u samoobrani. »Nastojte da napusti Englesku« - pisao je Holmes njegovoj supruzi - »jer ovdje postoje tajne sile što mogu biti još opasnije od onih kojima je izbjegao. U Engleskoj vaš suprug nije siguran«.

Prošla su dva mjeseca i slučaj je donekle zaboravljen. A onda jednoga jutra pronađe Holmes u poštanskom sandučiću zagonetnu poruku: »Avaj, gospodine Holmes, avaj!« Nije bilo ni naslova ni potpisa. Nasmijah se čudnoj poruci, ali Holmes je bio vrlo ozbiljan.

- Vrag tu ima svoje prste, Watsone - opazi i dugo je razmišljao namrštena lica.

Te večeri dođe stanodavka, gospođa Hudson, da nami javi kako nas neki gospodin želi vidjeti zbog izvanredno važne stvari.

Odmah za njom uđe gospodin Cecil Barker, naš prijatelj iz dvorca. Lice mu bijaše blijedo i uplašeno.

- Donosim vam loše vijesti, strašno loše, gospodine Holmes - reče.

- Toga sam se i bojao.

- Zar ste već primili brzojav?

- Ne, ali dobio sam poruku.

- Posrijedi je Douglas. Kažu mi da mu je ime Edvards, ali za mene će on uvijek ostati John Douglas iz kanjona Beni-to. Rekao sam vam da su prije tri tjedna brodom Palmyra otputovali u južnu Afriku.

- Tako je.

- Sinoć je brod stigao u Cape Town, a jutros sam od gospođe Douglas primio ovu poruku:

»John je u oluji pao s broda nedaleko od Svete Jelene. Nitko ne zna kako se nesreća dogodila - Ivy Douglas«.

- Dakle, tako se to zbilo - zamišljeno će Holmes. - Valja priznati da je dobro izrežirano.

- Mislite li da to nije bio nesretan slučaj?

- Nipošto!

- Smatrate li da je ubijen?

- Dakako.

- I ja tako mislim. Ti paklenski Scovvreri, to prokleta osvetničko leglo zločinaca.

- Ne, ne, dragi gospodine - reče Holmes. - Majstorska je tu ruka upletena. Nećete tu naći nezgrapnih skraćениh pušaka i pištolja. Stari se majstor odaje potezom kista. Prepoznat ću Moriartvjevo djelo već na prvi pogled. Ovo ubojstvo isplanirano je u Londonu, a ne u Americi.

- Koji bi mogao biti motiv?

- Počinio je to čovjek koji ne zna za neuspjeh, čovjek čiji izvanredan ugled ovisi o uspjehu svakog pojedinog pothvata. Veliki mozak i moćna organizacija stavljeni su u pokret da unište jednog čovjeka. Zdrobiti orah golemim čekićem - to jest veliko rasipanje snage - ali uspjeh je siguran.

- Kakve veze taj čovjek može imati s tim?

- Sve što vam mogu reći jest da smo prvi glas o tome dobili od njegova pomoćnika. Amerikance je netko dobro savjetovao. Budući da su u Engleskoj morali obaviti posao, unajmili su, kao što bi to bio učinio svaki strani zločinac, velikog stručnjaka za ubojstva. Od toga časa čovjek je bio osuđen. Najprije je upotrijebio svoju mašineriju kako bi ga pronašao. Zatim ih je uputio u sve mogućnosti da se dođe do cilja. Kad je nakon toga pročitao u novinama o neuspjehu ubojice iz Amerike, stupio je sam u igru i to majstorskim potezom. Sjećate li se da sam u birlstonskom dvorcu upozorio vašeg prijatelja kako je opasnost što dolazi veća od minule. Zar nisam imao pravo?

Barker se udari šakom po glavi pun bespomoćna bijesa.

- Nemojte mi reći da se time moramo zadovoljiti. Zar mislite da nitko ne može uništiti tog đavolskog kralja?

- Ne kažem to - reče Holmes odsutna pogleda. - Ne kažem da ga se ne može pobijediti. Ali morate mi dati vremena, vremena mi treba! Sjedili smo neko vrijeme šutke. Njegove su se prodorne oči trudile da proniknu u tajnu budućnosti.

Sadrž

SADRŽAJ:

Drugi dio: TRAGEDIJA U BIRLSTONEU

I. Upozorenje

II. Razgovori gospodina Holmesa

III. Tragedija u Birlstoneu

IV. U tami

- V. Sudionici drame
- VI. Trenutak spoznaje
- VII. Rješenje zagonetke
- VIII. Epilog